

**Rangaistuskäytännön yhtenäisyys koskien
huumausaine-, lääke- ja dopingrikoksia**

Työryhmän jäsenet:

Kari Lappi, Käräjätuomari, Pj. (Hgin KO)
Mikko Helenius, Asianajaja Hki
Anu Juho, Hovioikeudenviskaali (HHO)
Marjatta Kaskenmäki, Käräjätuomari (Vantaan KO)
Vesa Komulainen, Käräjätuomari (Porvoon KO)
Leena Metsäpelto, Valtionsyyttäjä (VKSV)
Eero Nikkarinen, Käräjätuomari (Hgin KO)
Outi Nokso-Koivisto, Käräjätuomari (Espoon KO)
Tiina Nurmimäki, Hovioikeudenviskaali (HHO)
Liisa Paul, Käräjätuomari (Hgin KO)
Jukka Rainio, Käräjätuomari (Tuusulan KO)
Matti Rintala, Hovioikeudenneuvos (HHO)

1. Työryhmän tehtävä

Helsingin hovioikeuspiirin laatuhankkeessa on vuodelle 2006 asetettu muun ohella työryhmä rangaistuskäytännön yhtenäistämiseksi huumausaine-, lääke- ja dopingrikoksissa. Työryhmä on selviteltyt, miltä osin on tarvetta uuden tiedon perusteella päivittää yleisesti noudatettua huumauserikosten rangaistussuositusta vuodelta 1999. Työryhmä on tutkinut eri huumausaineiden rangaistustasojen määrittämiseksi aineiden vaarallisuudesta kertyneitä tietoja. Lisäksi on ollut tarvetta pohtia suosituksen täydentämistä edellisen suosituksen tekemisen jälkeen huumemarkkinoille tulneiden huumausaineiden osalta.

Työryhmä on rajannut tehtävänsä ulkopuolelle huumausaine-, lääke- ja dopingrikoksiin liittyvät erityiset oikeudelliset ongelmat, kuten esimerkiksi tahallisuuden ja osallisuuden, asiakokonaisuuden laajuuden vuoksi.

Työryhmä on pitänyt 7 kokousta. Työryhmä on hankkinut kirjalliset asiantuntijalausunnat Helsingin yliopiston oikeuslääketieteen laitoksen professori Erkki Vuorelta ja LKT, dosentti Timo Seppälältä eri huumaus-, lääke- ja dopingaineiden vaarallisuudesta toisiinsa verrattuna. Työryhmä on selvittänyt kirjallisuutta, rangaistuskäytäntöä ja käytössä olevia ohjeita. Lisäksi on hankittu selvityksiä Ruotsin rangaistusohjeista ja tietoja muiden maiden oikeuskäytännöstä.

2. Työryhmän suositusten käsittely ja palaute

Työryhmän raporttia ja suositusesitystä on käsitelty Helsingin hovioikeuspiirin lainkäyttöpäivänä 27.10.2006. Raportti liitteineen on jaettu Helsingin hovioikeuspiirin lainkäyttöhenkilöstölle arvioitavaksi ja pyydetty palautetta asiasta. Lainkäyttöpäivänä ja sen jälkeen työryhmä on saanut ehdotuksia tarkentaa esitystään joiltakin osin. Työryhmä on 4.12.2006 pitänyt kokouksen mahdollisten muutosten arvioimiseksi.

Työryhmä on saanut kuulemiensa asiantuntijoiden lausunnoissa ja esitetyissä kommentteissa ehdotuksia muuttaa joidenkin huumausaineiden rangaistussuhteita verrattuna toisiin huumausaineisiin. Muutosesitykset eivät ole olleet samansuuntaisia ja ovat poikenneet joistakin korkeimman oikeuden ratkaisuista. Työryhmä on jaksossa 11 todennut lähtökohdat rangaistussuosituksen muutostarpeita arvioidessaan. Työryhmä ei ole voinut asettua lainsäätäjän tai korkeimman oikeuden asemaan. Työryhmä on esitystään varten pyrkinyt hankkimaan uutta asiantuntemusta alasta, selvittämään oikeuskäytännön kehitystä ja suuntauksia huumemarkkinoilla, kuten uusia huumausaineita ja muuttuneita huumausaineiden käyttötapoja.

Eriyisen ongelmalliseksi on huumemarkkinoiden kehityksen johdosta muodostunut bubrenorfiinin (yleisimmin Subutex) rangaistussuosituksen määrittäminen. Työryhmä on saadun palautteen johdosta tarkentanut alunperin tekemäänsä suositusta ja myös raportin perusteluja tältä osin. Subutex-asteikko on laadittu korkeimman oikeuden ratkaisujen KKO 2006: 58-60 perusteella käyttäen lukua 2,5 kertoimena läpi asteikon verrattaessa amfetamiinigrammoja ja 8 mg Subutex-tabletteja, esim. 100 grammaa amfetamiinia vastaa 250 kpl ko. tabletteja.

Amfetamiinin osalta työryhmä on palautteen johdosta korjannut vain jaksotusta suosituksen ainemäärien ja rangaistusten määrien osalta suosituksen käyttökelpoisuuden parantamiseksi. Rangaistussuhteita ei ole muutettu.

Työryhmä on lisännyt käytettyyn aineistoon aiemman tilalle valtakunnansyyttäjän 23.10.2006 antaman ohjeen huumausaineiden käyttörikosten rangaistusohjeeksi.

Työryhmä on myös lisännyt lähdeaineistoon Stakesin kaksi selvitystä Suomen huumetilanteesta.

Muilta osin työryhmä ei ole katsonut tarpeelliseksi tehdä esitykseensä palautteen johdosta muutoksia. Työryhmä korostaa kuitenkin, että huumetilanne elää koko ajan ja näitä asioita on ehkä joiltakin osin piankin tarvetta arvioida uudestaan ja viittaa tältä osin raportissa jäljempänä esitettyihin toimenpiteisiin.

3. Huuometilanteen kehitys Suomessa

Suomessa huumausaineiden käytössä on ollut voimakasta kasvua 1960-luvun loppupuolelta 1970-luvun alkuun. Sen jälkeen kiinnostus väheni ja huumausainetilanne Suomessa vakiintui kansainvälisesti suhteellisen alhaiselle tasolle. Toinen voimakkaan kasvun aalto on ajoittunut 1990-luvulle. Kasvu ei 2000-luvulla näytä enää jatkuvan voimakkaana, mutta huumeiden käyttö on jäänyt aiempaan verrattuna korkealle tasolle, joskin Euroopassa useimmissa maissa tilanne on huomattavasti pahempi.

Suomessa on yleisistä huumausaineista käytetty suhteellisen paljon hasista ja erityisesti amfetamiinia. Kokaiinia tavataan melko harvoin ja yleensä vähäisiä määriä. Myöskään heroinin käyttö ei Suomessa ole ollut suhteellisesti ottaen niin yleistä kuin se on kansainvälisesti. Heroinin saatavuudessa on ollut vaihtelua. Heroinin on suurelta osin korvannut suomalaisena ilmiönä suonensisäisesti käytetty buprenorfiini (kauppanimi Subutex, Temgesic). Aineen käyttö on lisääntynyt hälyttävästi laajemmalle kuin aiempien heroinin käyttäjien keskuuteen.

4. Lainsäädäntö ja voimassa olevat ohjeet

Suomi on ratifioinut Yhdistyneiden Kansakuntien huumausainerikosten torjuntaan liittyvät kolme yleissopimusta, vuoden 1961 sopimuksen ja siihen 1972 tehdyt korjaukset sekä ns. Wienin sopimukset vuosilta 1971 ja 1988. Wienin vuoden 1988 sopimuksen tavoitteena on ollut tehostaa kansainvälistä yhteistyötä laittoman huumausainekaupan tukahduttamiseksi. Se on velvoittanut säätämään eräät huumausainerikoksia edistävät ja huumetaloutta ylläpitävät teot rangaistaviksi aiempaa laajemmin. Yhdistyneiden Kansakuntien yleissopimusten lisäksi huumelainsäädäntömme muotoutumiseen on vaikuttanut lainsäädännön harmonisoimiseen liittyvät toimet Suomen liittyttyä Euroopan Unioniin vuonna 1995.

Suomen hallitus on ohjelmassaan sitoutunut tekemään huume poliittisen toimenpideohjelman vuosille 2004 - 2007. Asiasta on laadittu n. 50-sivuinen Valtioneuvoston periaatepäätös huumausainepoliittisesta toimenpideohjelmasta em. vuosille. Periaatepäätös ei sisällä rangaistusten mittaamiseen liittyviä lievennysehdotuksia lainsäädäntöömme. Päinvastoin on ollut tarkoitus selvittää mahdollisuudet muuttaa rikoslain 50 luvun törkeän huumausainerikoksen rangaistusasteikon rangaistusmaksimi 10 vuodesta 12 vuoteen. Tällaista esitystä ei ole ainakaan toistaiseksi tehty.

Huumelainsäädäntömme huomattavat muutokset ovat peräisin vuosilta 1966, 1972 ja 1994. Viimeksi mainittuna ajankohtana huumerikoksia koskevat säännökset siirtyivät huumausainelaista rikoslakiin omaksi 50 luvuksi. Merkittäviä linjanmuutoksia ei lainsäädännössä ole tehty. Sekä vuoden 1966 että vuoden 1972 osalta hallituksen esityksessä ei ollut ehdotettu huumausaineen käyttöä kriminalisoitavaksi, mutta se säädettiin rangaistavaksi eduskuntakäsittelyssä. Vuoden 1994 muutoksen aikaan keskustelua tästä ei juuri enää syntynyt. Huumausaineen käyttöä ei ole kaikissa Euroopan maissa kriminalisoitu. Pohjoismainen suhtautuminen on kuitenkin Norjan, Ruotsin ja Suomen kesken yhteneväinen.

Rangaistuksena huumausaineen käytöstä on säännönmukaisesti sakko. Eri asia kuitenkin on, että osa huumausaineen käyttäjistä rahoittaa käyttönsä myymällä huumausaineita tai tekemällä omaisuusrikoksia ja joutuu näistä teoista vankilaan. Käytön kriminalisoinnin ei tulisi olla todellisena esteenä huumausaineiden käyttäjien hoitoon hakeutumiselle, vaikka näin joskus väitetään. Rikoslain 50 luvun 7 §:ssä on säädetty toimenpiteistä luopumisesta. Siinä on muun ohella todettu, että syyte voidaan jättää nostamatta ja rangaistus tuomitsematta, jos tekijä on hakeutunut sosiaali- ja terveysministeriön hyväksymään hoitoon.

Suomessa on ollut huumausainerikoksissa pitkään rikoslain yleisestä kolmiportaisesta törkeysasteikosta poikkeava kaksiportainen järjestelmä eli sakkoa tai vankeutta enintään kaksi vuotta ns. tavallisesta huumausainerikoksesta ja vankeutta yhdestä vuodesta kymmeneen vuoteen törkeästä huumausainerikoksesta. Vuonna 2001 on säädetty uusi rikosnimike huumausaineen käyttörikos. Käyttörikoksesta on hallituksen esityksessä todettu, ettei ole ollut tarkoitus muuttaa rangaistuskäytäntöä. Uuden rangaistusasteikon tarkoituksena oli mahdollistaa rangaistusmääräysmenettelyn käyttäminen vähäisissä huumausainerikoksissa.

Rikoslain 50 luvun 5 §:ssä on todettu, että huumausaineina pidetään huumausainelaisissa (So 608) tarkoitettua huumausainetta. Huumausainelain 2 §:n 1 momentin alkuosa kuuluu seuraavasti:

“Huumausaineena pidetään vuoden 1961 huumausaineyleissopimuksessa (SopS 43/65) tarkoitettuja aineita ja valmisteita sekä psykotrooppisia aineita koskevassa yleissopimuksessa (SopS 60/76) tarkoitettuja aineita ja valmisteita siten kuin sosiaali- ja terveysministeriön päätöksellä tarkemmin määrätään.”

Edellä olevan sääntelyn perusteella ei ole helposti selvitettävissä, onko tietty aine huumausaine. Tuomareilla ei useinkaan ole ajantasaisia tietoja siitä, mitkä kaikki aineet ovat huumausaineita. Syyttäjät ovat yleensä tämän selvittäneet. Ongelmana huumausaineeksi määrittelyssä ovat aineet, jotka toimivat huumausaineena, mutta niitä ei ole (vielä) määritelty huumausaineeksi, kuten esimerkiksi gammabutyrolaktoni (GBL, ns. lakka), toisin kuin lähes sama aine gammahydroksibutyraatti (GHB, ns. gamma). Aineen kemiallinen kaava voi hieman poiketa huumausaineeksi määrittelystä, jolloin se ei olekaan huumausaine.

Helsingin käräjäoikeudessa on 15.2.1999 hyväksytty noudatettavaksi suositus huumausainerikosten rangaistuksista. Se on perustunut aiempiin suosituksiin ja muodostuneeseen oikeuskäytäntöön. Suositusta laadittaessa oli myös käytössä tietoja huumausainerikosten rangaistuskäytännöstä muissa pohjoismaissa. Suositus on levinnyt tuomioistuinlaitoksessa yleisesti käytettäväksi. Sen antamisen jälkeen on huumemarkkinoille tullut uusia huumausaineita. On ollut myös paikallaan arvioida uudestaan kertyneiden tietojen perusteella huumausaineiden vaarallisuutta suhteessa toisiinsa ja käytettyjä rangaistustasoja.

Valtakunnansyyttäjä on antanut 23.10.2006 ohjeen VKS:2006:1 syyttäjille seuraamusten määräämisestä huumausaineiden käyttörikoksista koskien rangaistusmääräysmenettelyä.

Aivan viime vuosina korkein oikeus on antanut useita merkittäviä ennakkoratkaisuja huumausaineiden vaarallisuudesta ja rangaistuksen mittaamisesta. Ratkaisut on tuotu esiin jäljempänä eri huumausaineiden kohdalla.

5. Rangaistussuosituksen erityisestä tarpeellisuudesta huumausainerikoksissa

Huumausainerikokset ovat muusta yleisestä rikollisuudesta poikkeava asiaryhmä siinä mielessä, ettei tuomareilla oikeustieteen opiskelun tai yleisten kansalaistietojen perusteella ole valmiuksia arvioida rikosten törkeyttä samaan tapaan kuin esimerkiksi perinteisissä väkivaltarikoksissa. Kyse on usein suhteellisen harvinaisista huumekasvien tai lääkkeiden vaikuttavista aineista tai erilaisista kemiallisista yhdisteistä. Rangaistusten mittaaminen huumausainerikoksissa perustuu lähtökohtaisesti aineen vaarallisuuteen ja määrään. On tiedettävä vaarallisuusarvion lisäksi käyttötavat ja -annokset vertailun tekemistä varten. Ratkaisu perustuu kunkin huumausaineen osalta pitkälti lääketieteelliseen asiantuntemukseen. Oikeuskirjallisuutta alasta ei Suomessa juuri ole. On joko vihkosia huumausaineiden vaaroista tms. tai selvityksiä erityiskysymyksistä. Yhtään yleisteosta ei viime vuosina ole julkaistu. Ruotsissa on tässä suhteessa selvästi parempi tilanne, kuten lähdeluettelosta ilmenee.

Oikeusministeriö ei ole järjestänyt tuomareille huumausainerikoksia koskevaa koulutusta. Muutamilla tuomareilla on ollut vuosittain mahdollisuus päästä syyttäjien huumekursseille, mikä ei kata tarvetta. On myös paikallaan miettiä, onko sopivaa, että tuomareiden ainoa koulutus on saatavissa syyttäjäkursseilla. On kyllä syytä tässä samalla mainita, että syyttäjien huumekursseja ovat niihin osallistuneet tuomarit pitäneet erinomaisina. Olisi työryhmän mielestä paikallaan järjestää tuomareille omaa koulutusta tai koulutusta niin, että se olisi yhteinen syyttäjille, asianajajille ja tuomareille.

Huumausainerikokset on huomattava väkivaltarikoksiin verrattava rikosten ryhmä. Esimerkiksi lähes neljäsosalla Helsingin käräjäoikeudessa vangittavista vastaajista perusteena on huumerikosepäily. Suuressa osassa muitakin rikoksia taustalla ovat huumausaineet. Vankeusrangaistusta suorittavien teoista huomattava osa liittyy huumausaineisiin ja törkeän huumausainerikoksen rangaistusasteikon yläosan käytön johdosta useat heistä viipyvät vankilassa pitkään.

Moni yhteiskunnalliselta merkitykseltään vähäisemmältä tuntuva aihepiiri näyttää saaneen enemmän huomiota oikeuskirjallisuudessa, lakimiesten koulutuksessa ja myös korkeimman oikeuden ennakkoratkaisuissa. Korkein oikeus on kyllä viime vuosina antanut useita merkittäviä ennakkoratkaisuja huumausainerikoksista. Alioikeuksien rangaistuskäytäntöä huumausainerikoksissa eivät hovioikeudet ole ohjanneet kovinkaan vahvasti. Esimerkkinä voidaan mainita viime vuosien Subutex-ratkaisujen epäyhtenäisyys.

Korkeimman oikeuden ennakkoratkaisut uusien huumemarkkinoille ilmestyneiden huumausaineiden vaarallisuudesta ja siitä seuraavan rangaistusten mittaamisen osalta ovat tulleet vuosien kuluttua ongelman syntymiseen nähden. Korkein oikeus on esimerkiksi vuonna 2005 (KKO 2005:56, Ään) antanut ennakkoratkaisunsa ekstaasin vaarallisuudesta. Aine

tuli laajassa mittakaavassa Suomen huumemarkkinoille vuonna 1995. Subutexin suonensisäistä käyttöä koskevan rangaistuksen mittaamisen osalta korkein oikeus on antanut ennakkoratkaisunsa heinäkuussa 2006. Aine on suonensisäisessä käytössä ollut yleinen huumemarkkinoilla koko 2000-luvun. Muutoksenhakujärjestelmästä johtuen korkeimman oikeuden ennakkoratkaisun saamiseen kuluu joka tapauksessa joitakin vuosia siitä, kun rangaistuksen mittaamisen linjaratkaisut on tehtävä alioikeustasolla.

Mikäli huumausainerikosten rangaistusten mittaaminen perustuisi vain punnitustulokseen ja rangaistustaulukon lukemiseen oikealta riviltä, voidaan kysyä, mihin juristeja tarvitaan. Suositusten ongelma on, että niitä sovelletaan alan asiantuntemuksen puutteellisuuden vuoksi tilanteissa, joihin normaalirangaistus ei ole oikea ratkaisu. Esimerkiksi huumausaineen pitoisuus tai käyttötapa voi olla normaalista poikkeava. Lisäksi ovat tietysti oikeudelliset ongelmat, kuten osallisuus, tahallisuus ynnä muut tekijät, joita ei tässä esityksessä voida ongelmien monitahoisuuden vuoksi käsitellä.

Tuomareiden tulisi myöskin tietojensa perusteella säilyttää ”riippumattomuutensa” eli itsenäinen asian arviointikyky silloinkin kun asianosaiset eivät pyri antamaan objektiivista kuvaa asiassa. Esimerkiksi vastaaja voi liioittelemalla omaa käyttöään pyrkiä vähentämään sitä osaa hallussapitämistään huumausaineesta, joka hänellä on ollut hallussaan myyntitarkoitusta varten ja josta vankeusrangaistus olisi tulossa. Samoin tulisi olla perillä huumemarkkinoilla olevien aineiden hinnoista rikoshyödyn määrittämistä varten. Tuomari ei voi olla vain asiaan erikoistuneen huumesyyttäjän tai asianajajan esittämien tietojen varassa. Syyttäjä tai asianajaja tarkastelevat asiaa oman tehtävänsä mukaan. Huumausainerikoksia käsittelevien tuomareiden tulisi olla alasta perillä voidakseen suhtautua kriittisesti asian käsittelyssä esitettyihin ei-objektiivisiin tietoihin ja väitteisiin. Tilanne on tässä suhteessa sama kuin muidenkin erikoisjuttujen kohdalla.

Tietyt poliisiyksiköt ja syyttäjät sekä jossakin määrin myös asianajajat ovat erikoistuneet huumausainerikosjuttuihin. Tuomarikunnan keskuudessa erikoistuminen on vähäisempää. Osaksi ajatellaan edelleen niin, että tuomari voi asiantuntevasti ratkaista jutun miltä alalta tahansa. Erikoistuminen ei ole tehokasta eikä osaamista synny, ellei erikoisjuttuja ole käsiteltäväksi riittävän paljon. Asia on järjestettävissä suhteellisen helposti suurissa yksiköissä, mutta pienissä sen toteuttaminen on vaikeaa. Syyttäjäpuolella on käytetty erikoissyyttäjiä, joilla on laaja alueellinen toimivalta. Helsingin hovioikeudessa ei ole tältä osin erikoistumista. Tuomareiden erikoistumista olisi työryhmän mielestä syytä pohtia.

Tuomioistuimissa on yleisesti tapana tehdä samanlainen ratkaisu kuin aiemmin on tehty. Käytetään ns. mallituomioita. Tämähän johtaa usein ennakoitavissa olevaan lopputulokseen ja esimerkiksi väkivaltarikoksissa suunnilleen ”oikeatasoiseen” seuraamukseen. Mallina käytetty ratkaisu huumausaineasiassa on saattanut kuitenkin perustua virheelliseen arvioon puutteellisen asiantuntemuksen perusteella tai sitten mallitapaukseen on voinut liittyä erityispiirteitä, joiden vuoksi rangaistustaso poikkeaa normaalitapauksessa annettavasta. Asianajajat ja syyttäjät saattavat tarjota ”malliksi” näkemyksilleen mieluisia muiden tuomareiden tai tuomioistuinten ratkaisuja. Tuomarilla harkintatilanne voi olla vaikea, kun muutakaan tietoa ei ole saatavilla. On myös tuotu esiin mallituomioina hovioikeusratkaisuja, joissa valittajana on ollut vain toinen osapuoli eli

reformatio ej pejus - tilanteita. Tällöin ratkaisusta “ei muutosta” ei voi päätellä, että ratkaisu oli hovioikeuden näkemyksen mukaan kohdallaan, vaan siitä voi vain päätellä, ettei alioikeusratkaisua ollut hovioikeuden mukaan syytä muuttaa valittajan vaatimaan suuntaan.

6. Huumausainerikosten yleinen rangaistustaso

Yleisen käsityksen mukaan huumausainerikosten rangaistukset ovat Suomessa ankaria. Voidaan kysyä, mihin verrattuna? On totta, että törkeä huumausainerikos on lähes ainoa rikosnimike, jossa käytetään rangaistusasteikon yläpäästä enimmäisrangaistukseen asti. Yleensä hienasteikkoa käytetään enintään puoliväliin ja loppuosa on yleisestävistä syistä pelotevaikutusta varten tai sitten varattuna mahdollisesti tulevia historian törkeimpiä tapauksia varten.

Kansainvälistä kattavaa rangaistustasojen vertailua ei ilmeisestikään ole tehty. Vertailujen tekeminen erilaisten oikeus- ja rangaistusjärjestelmien välillä on hyvin vaikeaa. Tiedotusvälineistä on voitu havaita, että joissakin EU:n ulkopuolisissa maissa on käytetty huumerikoksista kuolemanrangaistuksia, elinkautisia tai kymmenien vuosien vankeusrangaistuksia. Eri maissa ja maanosissa on historiallisen kulttuuritaustan johdosta erityisen jyrkkiä tai toisaalta sallivia asenteita joko kaikkiin tai joihinkin huumausaineisiin. Vertailu johtaa aivan eri tuloksiin riippuen siitä, verrataanko eri maiden kesken pelkästään rangaistuksia tietystä määrästä tiettyä huumausainetta tai verrataanko huumerikosten rangaistuksia samassa maassa muista rikoksista tuomittaviin rangaistuksiin. Tällaista selvittelyä ei tiettävästi ole tehty kansainvälisesti eikä edes pohjoismaiden välillä.

Suomessa on väitetty, että huumausainerikosten rangaistukset ovat koventuneet. Tämä pitää tai ei pidä paikkaansa riippuen siitä, mitä lausumalla tarkoitetaan. On totta, että huumausainerikoksista on tuomittu entistä pidempiä rangaistuksia. Se ei kuitenkaan ole johtunut työryhmän käsityksen mukaan linjan koventumisesta, vaan huumausainemäärien kasvamisesta eli rikosten törkeysasteen kasvusta. Sama rangaistussuositus on ollut käytössä vuodesta 1999. Huumausainerikollisuus on entistä enemmän ammattirikollisten käsissä ja maahan tuodaan yhä uudestaan ennätysmääriä eri huumausaineita. Tulisiko tässä tilanteessa rangaistuksia koventaa vai lieventää vai onko nykyinen paikallaan?

Yleinen asenne vakavaa rikollisuutta kohtaan on viime vuosina tiukentunut niin Suomessa kuin kansainvälisestikin. Talousrikoksissa maamme poliisi- ja syyttäjäreursseja on lisätty. Rikosten kohteena olevat rahamäärät ovat kasvaneet. Samalla ovat rangaistukset ankaroituneet. “Inflaatiotarkistuksia” ei talousrikoksissa ole tehty, vaan linja on ilmeisesti suhteellisestikin ottaen tiukentunut. Vakavissa väkivaltarikoksissa lainsäätäjä on koventanut joitakin rangaistusasteikkoja ja rangaistusten koventamiselle niissä näyttää olevan yleinen hyväksyntä tuomioistuimissa ja kansalaisten keskuudessa. On yleisesti arvioitu, että väkivaltarikoksista on takavuosina annettu liian lieviä rangaistuksia suhteessa omaisuusrikoksiin.

Tapio Lappi-Seppälä on artikkelissaan *Rangaistuskäytännön hinta*¹ tutkinut kehitystä vankilukujen osalta. Artikkelista ilmenee, että kun vielä

¹ *Rikosoikeudellisia kirjoituksia VIII omistettu Raimo Lahdelle 12.1.2006*

1970-luvulla Suomen vankiluku oli läntisen Euroopan korkein, oli määrä laskenut 1990-luvun puolivälissä EU:n alimmalle tasolle. Sitten Suomi on kohonnut tilastoissa kohti keskivaiheen sijoituksia. Vankilatilat on mitoitettu nykyistä pienemmälle vankimäärälle. Sama vankiluvun muutos on menossa muissa pohjoismaissa. Lappi-Seppälän mukaan vankilarangaistusten (henkilöiden) lukumäärä Suomessa törkeistä huumausainerikoksista on vuosien 2000-2004 aikana laskenut. Vankilakuukausien määrä per vanki on kuitenkin ollut hitaassa kasvussa. Työryhmän käsityksen mukaan tähän on keskeisesti vaikuttanut nimenomaan ainemäärien kasvu. Lappi-Seppälän mukaan vankiluvun kannalta avainasemassa ovat kuitenkin pahoinpitelyt ja rattijuopumukset.

7. Vertailua muihin pohjoismaihin

Kattavaa vertailua huumausainerikosten rangaistuksista ei pohjoismaiden osalta ole työryhmän tiedon mukaan tehty vuoden 1990 jälkeen. Tuolloin pidettiin Ruotsin Sigtunassa seminaari, johon osallistui eri pohjoismaista tuomareita, syyttäjiä, asianajajia ja poliiseja. Seminaarin työn tuloksena julkaistiin kirjanen *Lagstiftning och rättspraxis i narkotikamål. Nordisk komparativ seminarium om rättspraxis i narkotikamål 1990*. Yhteenvetona silloisesta rangaistuskäytännöstä voidaan todeta, että Ruotsissa rangaistuskäytäntö oli selvästi Suomea ankarampi erityisesti suurissa määrissä huumausaineita lukuun ottamatta amfetamiinia. Norjassakin rangaistuskäytäntö oli osin ankarampi. Tanskassa rangaistuskäytäntö oli osin lievempi kuin Suomessa liittyen lähinnä hasikseen ja huumausaineen omaan käyttöön. Eri maiden kohdalla oli tasoeroja koskien tiettyjä huumausaineita. Suomessa suhtautuminen amfetamiiniin oli muista huumausaineista poiketen suunnilleen samalla tasolla Ruotsin kanssa. Tanskassa suhtautuminen amfetamiiniin oli puolestaan Suomea ankarampaa. Työryhmän tietoon ei ole tullut, että tuon vertailun jälkeen olisi tehty linjamuutoksia huumausainerikosten rangaistustasoissa pohjoismaissa. Ruotsin osalta on säilytetty Suomea ankarampi rangaistuslinja erityisesti suurissa määrissä huumausainetta 1980-luvun lopulta lähtien ja edelleen viimeisimmässä rangaistusohjeessa vuodelta 2004 *Hovrätten över Skåne och Blekinge, riktlinjer för bestämning av straffvärde, narkotika*.

Huumausaineen käyttöä ei ole kriminalisoitu kaikissa EU-maissa, pohjoismaissa kuitenkin on Suomessa, Ruotsissa ja Norjassa. Tanskassa käyttö sinänsä ei ole rangaistavaa, mutta pienienkin huumausaine-erien hallussapito omaa käyttöä varten sen sijaan on. Joissakin EU-maissa huumausaineen käyttö on nimenomaan dekriminalisoitu. Käytön yleistyessä sen kriminalisointi menettää jossakin vaiheessa merkityksensä. Huumetilanne on monissa EU-maissa yleisesti ottaen huomattavasti pahempi kuin pohjoismaissa.

Ruotsissa huumelainsäädäntö on kolmiportainen. Ringa brott - sakkoa tai vankeutta enintään 6 kuukautta, "Normal" graden - vankeutta enintään 3 vuotta, Grovt brott - vankeutta vähintään 2 vuotta ja enintään 10 vuotta. Siellä enimmäisrangaistus tulee vastaan viimeisimmän vuoden 2004 ohjeen mukaan tiettyssä määrässä kunkin huumausaineen osalta, esim. hasiksen kohdalla 120 kilossa. Norjassa on mahdollisuus erityisen törkeissä tapauksissa tuomita 15 vuoteen ja jopa 21 vuoteen saakka vankeutta. Törkeän huumausainerikoksen enimmäisrangaistus Suomessa 10 vuotta on kyllä mahdollista ylittää tuomitsemalla yhteisenä

vankeusrangaistuksena enintään 10 + 3 vuotta (rikoslaki 7 luku 2 §), mikäli kyse on yhtä useammasta huume-erästä, jotka katsotaan eri rikoksiksi. Oikeuskäytännössä yhden rikoksen käsitettä on kyllä venytetty katsoen kuukausien kuluttua maahan salakuljetetun uuden huume-erän olevan samaa rikosta aiemman kanssa.

Näyttää siis muodostuneen suhteellisen yhtenäisen “pohjoismainen” Ruotsin, Suomen ja Norjan linja suhtautumisessa huumausaineisiin.

Ruotsissa on rädman Georg Sterzel koonnut rikosasioiden, mukaan lukien huumausainerikokset, rangaistuskäytännön ja siihen liittyvän ohjeistuksen ansiokkaasti kirjaksi nimeltä *Studier rörande PÅFÖLJDSPRAXIS mm.* Viimeisimmän kolmannen painoksen vuodelta 2005 on päivittänyt Martin Borgege. Tämä kirja sisältää laajan jakson (s. 461-510) huumausaine- ja dopingrikoksista. Kirja on ruotsalaisten rikostuomareiden käsikirja. Valitettavasti Suomessa vastaavaa mittavaa työtä eri rikostyyppien rangaistuskäytännön kartoittamiseksi ja yhtenäistämiseksi ei ole tehty. Ruotsissa on vuonna 2004 annettu edellä mainittu viimeisin ohje huumausainerikosten rangaistuksista. Ohjeessa ei ole perusteluja eri aineiden suhteellisen vaarallisuuden arvioinnille. Siinä ei ole merkittäviä muutoksia aiempiin ohjeisiin (chefrådmännens tabell och rädman Sterzels tabell).

Ruotsissa korkein oikeus on 1980-luvulta lähtien antanut ratkaisuja eri huumausaineiden vaarallisuudesta suhteessa toisiinsa. Ruotsin korkeimman oikeuden ratkaisut on koottu NJA-nimiseen vuosijulkaisuun (Nytt Juridiskt Arkiv) ja tapausten yksilöinnissä on käytetty tuon julkaisun sivunumeroa tietyltä vuodelta (esim. NJA 1992 s. 235. Preparaten LSD och Ecstasy är farligare än amfetamin, men inte lika farliga som heroin eller kokain).

Ruotsissa vuoden 2004 ohjeessa on lähtökohdaksi eri huumausaineiden osalta otettu “vaarallisuuskerroin” ja mittayksikkö, gramma tai tabletti. Esimerkiksi heroisiin kerroin on 10 ja hasiksen 0,1. Kummankin mittayksikkönä on gramma. Törkeän raja (Ruotsissa 2 vuotta) ylittyy heroisiin kohdalla 25 grammassa ja hasiksen kohdalla 2.500 grammassa. Ruotsissa huumemäärät ovat yleisesti vuotta ankarammissa samantasoisissa rangaistuksissa selvästi Suomea pienempiä. Ruotsin viimeisimmän suosituksen mukaan tietystä määrästä annetaan maksimirangaistus, esimerkiksi hasiksessa 120 kilosta. Helsingin hovioikeudessa tuomittiin vastikään 325 kilosta hasista 9 vuotta 6 kuukautta vankeutta.

Ruotsin viimeisimmässä ohjeessa on päädytty edelleen huomattavasti Suomen oikeuskäytäntöä ankarampiin rangaistuksiin erityisesti rangaistusasteikon yläpäässä. Amfetamiinin kohdalla Ruotsin ja Suomen rangaistuskäytännöt ovat lähellä toisiaan. Tabletteina käytettävien ekstaasin ja pieniin postimerkkiä muistuttaviin paperipaloihin imeytetyn LSD:n osalta Ruotsin rangaistuskäytäntö on kautta linjan huomattavasti ankarampi. Työryhmän käsityksen mukaan Ruotsin käyttämä grammojen (esim. heroini) ja käyttöannoksien (esim. ekstaasi, LSD) vertailu ei johda käytetyillä kertomilla kaikin osin loogisen lopputulokseen. Ekstaasi on Ruotsissa heroinia ankarammin rangaistavaa, kun vertaillaan ainemääristä saatavia käyttöannoksia. Esimerkiksi Ruotsin törkeän huumausainerikoksen rangaistuksen rajalla (2 vuotta) 200 ekstaasitablettia eli 200 käyttöannosta vastaa 25 grammaa heroinia eli 250-500 heroiniannosta, vaikka yleisen käsityksen mukaan heroini on ekstaasia

huomattavasti vaarallisempaa huumausainetta. Ruotsissa ei ole samanlaista buprenorfiinin suonensisäisen käytön ongelmaa kuin Suomessa.

Norjassa ei saadun tiedon mukaan ole nykyisin kattavaa ohjetta huumausainerikosten rangaistuksista, vaan siellä on internetissä osoitteessa *www.lovdato.no* julkaistu oikeustapauksia kaikista oikeusasteista.

Suomessa yleisesti noudatettavaksi levinnyt Helsingin käräjäoikeuden huumausainerikosten rangaistussuositus 15.2.1999 on perustunut, kuten edellä on todettu, aiempiin ohjeisiin ja oikeuskäytäntöön. Suosituksen rakentamisessa on lähdetty käyttöannosvertailusta. Vertailukelpoisen mittayksikön määrittämiseen liittyy huomattavia hankaluuksia. Lähtökohtana on ollut ns. normaalitoleranssin omaavan henkilön väärinkäyttöannos, ei määrä, johon jatkuvan ja pitkäaikaisen käytön johdosta käyttäjän toleranssi voi enimmillään nousta. Samallakin henkilöllä toleranssi voi kymmenkertaistua verrattuna hänen käyttöannokseensa ensikäyttäjänä. Huumausaineiden vaikutukset ovat osin yksilöllisiä. Eettisistä syistä lääketieteelliset kokeet huumausaineiden vaikutuksista ihmisillä eivät ole mahdollisia. Käyttäjien kertomuksiin on syytä suhtautua kriittisesti. Vastaajien etu voi olla liioitella käyttöönsä myyntiin tarkoitettua huumausainemäärän vähentämiseksi. Osa käyttäjistä rahoittaa käyttönsä myymällä huumausainetta. Noudatettu suositus vuodelta 1999 on laadittu siten, että vaarallisemman aineen osalta pienempi määrä käyttöannoksia johtaa samaan rangaistukseen. Rangaistus vähenee mittayksikköä kohden määrän lisääntyessä eli rangaistuskäyrä on regressiivinen, ei lineaarinen kilo per vuosi.

8. Asiantuntijalausunnot

Työryhmä on hankkinut Helsingin yliopiston oikeuslääketieteen laitoksen professori Erkki Vuorelta ja LKT, dosentti Timo Seppälältä liitteenä olevat asiantuntijalausunnot. Työryhmä on pyytänyt asiantuntijoita arvioimaan yleisten huumausaineiden vaarallisuutta verrattuna toisiinsa. Vastaavaa vertailua ei ole Suomessa aiemmin tehty. Tarkoitus on ollut arvioida uudestaan nykyisin käytettävissä olevan tiedon perusteella vuoden 1999 rangaistussuosituksen rangaistustasoja eri aineiden osalta suhteessa toisiinsa ja myös arvioida huumemarkkinoilla tuon ajankohdan jälkeen yleiseksi tulleita huumausaineita, jotta niiden osalta voitaisiin antaa tarvittavia suosituksia rangaistuskäytännön yhtenäistämiseksi. Asiantuntijat ovat lausunnoissaan arvioineet yleisten huumausaineiden vaarallisuutta ja sen perusteena olevia tekijöitä. Samalla he ovat esittäneet arvioitaan lukuisten tuomioistuinkäytännössä harvinaisempien huumausaineiden osalta.

8.1. Huumausaineen vaarallisuus

Rikoslain 50 luvun 5 §:n mukaan erittäin vaarallisiksi huumausaineiksi luokitellaan huumausaine, jonka käyttöön liittyy:

- 1) virheellisestä annostelusta johtuva hengenvaara,
- 2) lyhytaikaisestakin käytöstä johtuva vakavan terveydellisen vaurion vaara tai
- 3) voimakkaat vieroitusoireet.

Tämän erottelun perusteella on tehty jako ns. koviin huumausaineisiin ja muihin huumausaineisiin. Jaottelu on kuitenkin arvionvarainen ja raja-

alueella lääketieteen erityisasiantuntijoillakin on erilaisia näkemyksiä, riippuen siitä, mitä puolta haittavaikutuksista painotetaan. Esimerkiksi amfetamiini tai ekstaasi eivät kovinkaan vahvasti täytä mitään em. kriteereistä, mutta ne on oikeuskäytännössä katsottu erittäin vaarallisiksi huumausaineiksi. Suonensisäisesti käytetty buprenorfiini (Subutex) on katsottu erittäin vaaralliseksi huumausaineeksi (KKO 2004:127), vaikka se ei sellaisenaan ole erityisen vaarallista, mutta se muodostaa vaarallisia yhdisteitä sekakäytössä esim. alkoholin ja bentsodiatsepiinien (esim. Diapam) kanssa. Edellä mainitut asiantuntijat arvioivat buprenorfiinia eri tavoin johtuen ilmeisesti tarkastelukulmastaan (ammattitautastaan).

Vaarallisuutta tulee arvioida kunkin huumausaineen osalta suhteessa toisiinsa. Ei riitä, että saadaan selville kahtiajako erittäin vaarallisiin ja muihin huumausaineisiin ja sen jälkeen huumausaineiden vaarallisuusjärjestys. Tähän saakka asioista vallitsee asiantuntijoiden kesken melko suuri yksimielisyys, joskin erilaisia näkemyksiä on joidenkin huumausaineiden kohdalla. Pääongelma on kuitenkin tuomioistuimen kannalta siinä, että rangaistuksen mittaamista varten tulee selvittää kunkin huumausaineen vaarallisuus suhteessa toisiin aineisiin. On esimerkiksi pidetty selvänä, että heroini on vaarallisempaa kuin amfetamiini, mutta miten paljon vaarallisempaa se on? Tuleeko rangaistuksen heroininista olla kaksinkertainen, kymmenkertainen vai jotain muuta. Tämä luokittelu täytyy tehdä kaikkien aineiden kohdalla, myöskin vastikään huumausainemarkkinoille ilmestyneiden aineiden osalta.

Vuori on lausunnossaan todennut, että on vaikeaa, ellei suorastaan mahdotonta, luoda aukotonta, universaalia huumausaineiden vaarallisuusluokitusta, joka pätsisi maasta toiseen ja eri aikoina samassa maassa.

Vuori on jakanut² lukuisia vaarallisuusarvioon liittyviä tekijöitä seuraavasti:

“1. Vaarallisuus

Vaarallisuus voidaan jakaa seuraaviin tekijöihin:

- 1) *Aiheuttaa riippuvuutta.* Tämä on yleinen huumausaineiden ominaisuus. Riippuvuudella tarkoitetaan pakonomaista aineen käyttämisen tarvetta, joka voi olla fyysistä tai psyykkistä. Riippuvuus ohjaa huumausainekoukussa olevan henkilön toimintaa ja käytöstä. Tyypillisiä vaikeaa riippuvuutta aiheuttavia huumausaineita ovat heroini ja kokaiini.
- 2) *On myrkyllistä.* Riittävän suuren annoksen kyseessä ollen kaikki huumausaineet ovat myrkyllisiä. Tässä myrkyllisyydellä tarkoitetaan kuitenkin sitä, että aine on hengenvaarallista hyvin pieninä annoksina tai suhteessa väärinkäyttöannoksiin jo vähänkin suurempi annos voi aiheuttaa myrkytyskuoleman. Tällaisia myrkyllisiä huumausaineita ovat mm. heroini, metadoni, fentanyyli ja fentanyylijohdokset.
- 3) *On terveydelle vaarallista.* Jo lähtökohtaisesti huumausaineet ovat terveydelle vaarallisia voimakkaiden keskushermostovaikutusten vuoksi. Tässä terveydelle vaarallisuudella tarkoitetaan fyysisen sairauden syntymisen todennäköisyyttä. Eräät amfetamiinijohdokset, kuten ekstaasi, tuhoavat keskushermostossa hermosoluja, samoin tekevät eräät

---

2 vrt. Ruotsin syyttäjälaitoksen selvityksessä *Farlighetsbedomning av narkotika RättsPM 2005:17, tulostettavissa* http://www.aklagare.se/nyweb3/Filarkiv/rattspm_2005_17_farlighetnarkotika.pdf

amfetamiinien synteessissä syntyvät epäpuhtaudet.

4) *Aiheuttavat psyykkistä sairastumista.* Tällaisia tiloja ovat mm. oppimisvaikeudet, masennus, välinpitämättömyys, persoonallisuushäiriöt ja psykoosi. Näissä sairastumisissa on usein takana henkilön oma psyykinen rakenne, mutta huumausaine toimii laukaisevana tekijänä. Tämä on niin ikään yleinen huumausaineen ominaisuus ja tulee esiin tyypillisesti kannabiksen, amfetamiinien, hallusinogeenien ja kokaiinin käyttäjillä.

5) *Sosiaaliset seuraukset.* Tyypillinen ilmeneminen on välinpitämättömyys. Suurin vaara sosiaalisen syrjäytymiseen on opioidien, kannabiksen ja bentsodiatsepiinien käyttäjillä.

6) *Yllättävät vaikutukset.* Eräillä huumausaineilla voi olla vaikutuksia, jotka poikkeavat odotetusta. Tällaisia ovat esim. LSD:n ja kannabiksen käytön yhteydessä ilmenevät ”bad trips” tai ”flashbacks” -kokemukset.

7) *Käyttö tyrmäystippoina.* Nopeasti vaikuttavia huumausaineita, jotka aiheuttavat muistinmenetystä voidaan käyttää uhrin saattamiseen sellaiseen tilaan, että muu rikos esim. raiskaus tai ryöstö voi tapahtua. Tällaista käyttöä on esimerkiksi eräillä lyhytvaikutteisilla bentsodiatsepiineilla, kuten flunitratsepaamilla ja gammahydroksibuturaattilla.

8) *Aiheuttaa aggressiivisuutta tai väkivaltaista käyttäytymistä.* Huumausaineiden vaikutukset aggressiivisuuteen vaihtelevat suuresti: eräät passivoivat käyttäjänsä, kun taas toiset lisäävät impulsiivisuutta, aggressiivisuutta ja väkivaltaista käyttäytymistä. Aggressiivisuuden takana voivat olla myös aistiharjoja aikaansaavien huumausaineiden aiheuttamat pelkotilat. Suurin aggressiivisuuden vaara liittyy amfetamiinin, kokaiinin ja hallusinogeenien käyttämiseen.

9) *Annokset ovat hyvin pieniä.* Eräiden huumausaineiden, kuten fentanyyli johdosten tai LSD:n käyttöannokset ovat vain muuta sata mikrogrammaa, tällöin 1 grammassa puhdasta huumausainetta voi olla useita tuhansia käyttöannoksia. Vertailun vuoksi mainittakoon, että sokeripalan paino on n. 2-3 g. Tästä syystä tämän ryhmän huumausaineen salakuljetus on tavallista helpompaa. Näiden huumausaineiden käsittely ja annostelu, ainakin pulverimuodossa, on hyvin vaarallista. Esimerkkinä 3-metyylifentanyyli ja LSD.

10) *Vaikeat vieroitusoireet.* Vieroitusoireilla tarkoitetaan fyysisiä ja psyykkisiä oireita, jotka tulevat esiin aineen vaikutuksen loppuessa. Vaikka oireet voivat olla hyvinkin tuskallisia, niin ne vain harvoin ovat todella henkeä uhkaavia. Tunnettuja ovat opioidiryhmän käyttöön liittyvät vieroitusoireet. Ne ovat vaikeampia, jos on käytetty lyhytvaikutteisia opioideja. Siten lyhytvaikutteisen heroiinin vieroitusoireet ovat vaikeampia kuin pitkävaikutteisten metadonin ja buprenorfiinin käyttöön liittyvät oireet. Tästä syystä kahta viimeksi mainittua opioidia voidaankin käyttää vieroitus- ja ylläpito hoidossa. Barbituraattien ja suurina annoksina käytettyinä bentsodiatsepiinien väärinkäyttöön liittyvät niin ikään vaikeat vieroitusoireet.

11) *Vaikutus persoonallisuuteen.* Monet huumausaineet, etenkin, jos käyttö on alkanut jo nuorena, muuttavat henkilön persoonallisuutta.

Muita vaarallisuusarvioon vaikuttavia tekijöitä:

1) *Käyttötapa.* Vaarallisin tapa käyttää huumausaineita on suonensisäinen pistäminen. Näin annosteltaessa aine pääsee suoraan verenkiertoon ja hetkellisesti huumausaineen pitoisuus veressä ja vaikutuskohdissa (reseptoreissa) on hyvin korkea. Suoneen annosteltaessa korostuu myös

yliannoksen vaara. Lisäksi pistämiseen liittyy muita terveysvaaroja kuten infektioriski, etenkin, jos pistäjät käyttävät yhteisiä ruiskuja ja neuloja.

2) *Muotihuumausaine*. Ajoittain jokin huumausaine voi saada maassa poikkeuksellisen aseman. Tällöin siitä voi muodostua muotihuumausaine esim. nuorten keskuudessa. Nuoret kokeilevat uusia huumausaineita ja tällöin aineeseen ja sen käyttöön liittyvät riskit voivat toteutua. Suomessa muotihuumausaineita ovat viime vuosina olleet buprenorfiini, ekstaasi ja gammahydroksibutyraatti

3) *Sekakäyttö*. Huumausaineet ovat farmakologisesti aktiivisia yhdisteitä. Siksi niillä voi olla yhteisvaikutuksia muiden huumausaineiden, alkoholin ja lääkeaineiden kanssa. Tunnettuja vaarallisia yhdistelmiä ovat alkoholi ja opioidit, bentsodiatsepiinit ja opioidit, serotoniiniaktiiviset masennuslääkkeet ja ekstaasi, monoamiinioksidaasin estäjät ja ekstaasi.”

Vuori on lausunnossaan jakanut huumausaineet vaarallisuudeltaan kuuteen eri ryhmään, vaarallisimpana fentanyyli ja sen johdokset kuten 3-metyylifentanyyli ja lievimpänä kat. Vuori on luokitellut buprenorfiinin toiseksi vaarallisimpaan ryhmään yhdessä heroiinin ja kokaiinin kanssa. Vuori on kyllä todennut, että hänen ammattitaitonsa vuoksi buprenorfiinin ja eräiden muiden aineiden sekakäyttöön liittyvä myrkytyskuoleman riski korostuu. Vuoren mukaan käytössä olevassa rangaistussuosituksessa vuodelta 1999 on vankeusrangaistuksen rajamäärät heroiinin ja erityisesti kokaiinin kohdalla liian lievät samoin kuin näiden huumausaineiden törkeän huumausainerikoksen rajamäärät.

Seppälä on asiantuntijalausunnossaan tuonut myös voimakkaasti esiin vaarallisuusvertailun suorittamisen vaikeuden. Kyseessä on useiden tekijöiden arvioiminen samanaikaisesti. Seppälä on pyrkinyt arvioimaan tiettyjä haitallisuuskriteerejä käyttäen eri huumausaineiden vaarallisuutta suhdeluvuin toisiinsa verrattuna. Seppälän lausunnon liitteissä on esitetty matemaattisia laskelmia asiasta.

Seppälä on lausunnossaan arvioinut kokonaishaittaa kerta-annoksesta seuraavan kaavan mukaan:

$H = Ac + ADD * (f * Ac + L + W)$, jossa

H = kerta-annoksen kokonaishaitta,

Ac = kerta-annoksen aiheuttama välitön terveysriski,

ADD = huumeen addiktiopotentiaali (suom. riippuvuustodennäköisyys)

f = suhteellinen käyttötiheys

L = pitkäaikaistoksisuus

W = vieroitusoireet

Seppälä on asiantuntemuksensa perusteella antanut edellä mainituille tekijöille eri huumausaineiden osalta kertoimia saaden tulokseksi taulukoissa vertailulukuja. Seppälän laatimissa taulukoissa on vertailulukuja erikseen erilaisille huumausaineen käyttötavoille, yleisille katukauppapitoisuuksille ja puhdasaineille.

Sekä Vuori että Seppälä ovat voimakkaasti tuoneet esiin, että haitallisuusarviota vaikeuttaa itse aineen vaarallisuusarvion lisäksi huumausaineiden vaihtelevat pitoisuudet, käyttäjien vaihtelevat toleranssit, aineiden eri käyttötavat ja sekakäyttö. Väärinkäyttöannoksen määrään on eri suuruinen riippuen käytetäänkö aine suun kautta, suonensisäisesti tai

polttamalla. Vuori on todennut lausunnossaan esimerkkinä huumausaineiden pitoisuuksista, että 10 gramman heroini-erästä voi tulla 100 - 900 väärinkäyttöannosta riippuen aineen puhtaudesta. Lisäksi toleranssi voi käytön myötä kymmenkertaistua.

Eri huumausaineilla on toisistaan poikkeava käyttötiheys. Esimerkiksi heroinia käytetään, mikäli sitä on aineen käyttäjälle saatavissa, yleensä useita kertoja vuorokaudessa ja perättäisinä vuorokausina. Samoin amfetamiinin kohdalla on yleistä muutaman perättäisen päivän käyttö. Jotkut huumausaineet voivat olla enemmänkin satunnais- tai viikonloppukäytössä. Tämän perusteella vertailussa olisi Vuoren mukaan analyytisyyden vuoksi syytä käyttää puhdasainemääriä ja vuorokausiannoksia rangaistustasojen perusteena.

9.1. Lääkerikokset

Lääkkeiden valmistus, maahantuonti, jakelu ja myynti sekä muu kulutukseen luovutus on lääkelaissa tarkoin säännelty.

Rikoslain 44 luvun 5 §:n lääkerikossäännös on toissijainen eli se syrjäytyy, jos teosta on muualla laissa säädetty ankarampi rangaistus. Siten esim. lääkkeiden maahantuontiin sovelletaan RL 46 luvun 4 §:n salakuljetussäännöstä silloin, kun kyse on sellaisesta lääkkeiden maahantuonnista, joka on kiellettyä tai edellyttää viranomaisen lupaa tai tarkastusta. Törkeämpien tekojen osalta voivat sovellettaviksi tulla myös rikoslain muut säännökset kuten terveyden vaarantamista koskeva RL 34 luvun 4 § taikka henkeen ja terveyteen kohdistuvia rikoksia koskevan RL 21 luvun säännökset. Kun kysymyksessä on huumaus- tai dopingaine, sovelletaan niitä koskevia rikoslain säännöksiä.

Erilaisten lääkevalmisteiden määrä on valtavan suuri. Ongelmia aiheuttaa käytännössä usein se, että lääkerikosten esitutkinta on hyvin puutteellinen. Pakkaukset on usein jo ennen oikeudenkäyntiä hävitetty. Tietoja vaikuttavista aineista ja tavallisista käyttöannoksista ei yleensä ole lainkaan. Esitutkinnassa tulisi aina selvittää lääkkeen aiottu käyttötarkoitus ja sen arvioitu riittävyys.

Työryhmä on selvittänyt lääke- ja dopingrikoksista eri käräjä- ja hovioikeuksissa tuomittuja rangaistuksia. Selvitystyötä on vaikeuttanut se, että tuomioihin useimmiten sisältyy myös muita rikoksia ja nimenomaan lääkerikosten osuus on yleensä pieni.

9.2. Dopingrikokset

Dopingaineina pidettävät aineet on lueteltu RL 44:16 §:ssä ja sen nojalla annetussa asetuksessa 14.8.2002/705. Luettelo on tyhjentävä. Merkittävin osa dopingaineista on lääkelaissa tarkoitettuja lääkkeitä.

Dopingrikoksissa maahantuonnin ja levittämisen yritys rinnastetaan täytettyyn tekoon. Vaikka tekokokonaisuus täyttäisi useamman eri kohdan dopingrikoksen tunnusmerkistöstä, esim. maahantuonnin ja levityksen, kysymyksessä on yksi dopingrikos.

Dopingrikossäännös syrjäyttää erityissäännöksenä salakuljetuksen, lääkerikoksen sekä myös laittoman tuontitavaraan ryhtymisen.

Dopingaineiden käsittely ei ole rangaistavaa silloin, kun toiminta perustuu lakiin. Esim. hormoneja voidaan lääkkeinä myydä laillisesti silloin kun luvan lääkevalmisteen luovutukseen on myöntänyt lääkelain 21 §:n mukaisesti lääkelaitos tai Euroopan unionin toimielin, käytännössä komissio. Dopingaineen maahantuonti on laillista silloin kun kyseessä on lääkelaissa säädetyt edellytykset täyttävä lääkkeiden maahantuonti. Dopingaineen hallussapito ilman levittämistarkoitusta ei ole rangaistavaa. Dopingaineiden oma käyttö ei myöskään ole rangaistavaa. Pienten dopingainemäärien hallussapitoon rangaistussäännöstä ei siten yleensä sovelleta. Mikäli epäillyn voidaan osoittaa tienneen, että dopingaineet ovat laittomasti maahantuotuja, tulevat dopingaineen hallussapito ja käyttäminenkin rangaistaviksi laittomana tuontitavaraan ryhtymisenä RL 46:6 §:n nojalla.

Todennäköistä levittämistarkoitusta arvioidaan kokonaisuutensa perusteella, jossa huomioidaan olosuhteet ja esim. dopingaineen suuri määrä. Dopingirikoksissa määrä ilmaistaan yleisimmin kappaleina ja rajat vaihtelevat aineittain. Määrää arvioitaessa on aineiden riittävyys ja teho otettava huomioon.

RL 44:7 §:ssä tarkoitettua huomattavan suuren määrän arvioinnissa voidaan merkitystä antaa esim. sille, kuinka monelle henkilölle myytäväksi dopingainemäärä riittäisi. Huomattavan suuri määrä voi esitöiden mukaan olla kysymyksessä esim. silloin, kun dopingainetta riittäisi myytäväksi kymmenelle henkilölle muutaman kuukauden käyttöä varten.

Vaikuttavan dopingaineen määrä voi etenkin ampullitavaran osalta vaihdella suurestikin. Ainemäärän purkaminen pakkausmerkintöjen osoittamaksi mg-määräksi voi olla perusteltua väärinkäyttövuorokausien laskemiseksi. Lain esitöiden mukaan on kuitenkin selkeintä antaa merkitystä hallussapidettyjen dopingainetablettien tai -ampullien kappalemäärille harkittaessa onko dopingainetta pidetty hallussa omaa käyttöä varten vai levittämistarkoituksessa.

Käytännön ongelmana on, että tiedot vaikuttavien aineiden pitoisuuksista ja hoidollisista annoksista ovat yleensä hyvin puutteellisia. Esitutkinnassa tulisi selvittää, mistä aineet on hankittu, mikä on ollut niiden käyttötarkoitus, onko epäillyllä ollut tarkoitus käyttää aineet itse, vai onko tarkoitus ollut levittää niitä eteenpäin, aineiden käyttöjaksotus ja käyttömäärät sekä epäillyn käsitys aineiden vahvuudesta ja riittävydestä.

Dopingaineita käytetään yleensä "kuureina". Vuodessa voi esim. olla kaksi kuuden kuukauden "kuuria", jolloin puolen vuoden aikana käytetään kolme kuukautta hormoneja ja sen jälkeen on kolme kuukautta lepoa. Lihasten kasvattamiseen tai voiman hankkimiseen ovat keskimääräiset vuorokausiannokset noin kymmenkertaiset verrattuna tavanomaisiin hoidollisiin annoksiin.³ Testosteronia suositellaan hoidollisessa käytössä käytettäväksi yleisimmin 1 ampulli (250 mg/ml) lihakseen 2 - 3 viikon välein ja keskimääräinen vuorokausiannos on 18 mg. Nandrolonin tavanomainen annos lääkinnällisessä käytössä on 50 mg lihakseen kolmen viikon välein, jolloin vuorokausiannos on noin 2,4 mg. Kasvuhormonin annos lääketieteellisessä käytössä vaihtelee hoidettavan sairauden mukaan.

Ei-lääketieteellisessä käytössä rakennettaessa lihaksia suhteellisen vakiintunut käytäntö on 4 - 8 ky:ä viikossa. Istukkahormonia käytetään kehonrakennuksen yhteydessä käyttöjakson loppupuolella stimuloimaan testosteronin eritystä ja vähentämään anabolisten steroidien aiheuttamaa hormonilamaa.⁴

Seppälä on oikeusministeriölle 11.5.2000 antamassaan lausunnossa arvioinut levittämistarkoitusta ja huomattavan suurina pidettäviä dopingainemääriä. Synteettisten anabolisten steroidien sekä testosteronin ja sen johdannaisten kohdalla hallussapidon katsotaan lausunnon mukaan tapahtuvan levittämistarkoituksessa kun tabletteja on yli 300 ja lääkeampulleja yli 10 kappaletta, mikä vastaa ei-lääketieteellisessä käytössä noin kahden kuukauden tarvetta. Huomattavan suurena dopingainemääränä pidetään yli 3000 tablettia tai yli 100 lääkeampullia, mikä vastaa ei-lääketieteellisessä käytössä noin kymmenen henkilön kahden kuukauden tarvetta. Testosteronin esiasteiden ja nandrolonin esiasteiden osalta ainemäärät voitaisiin lausunnon mukaan katsoa kaksinkertaisiksi muihin synteettisiin anabolisiin steroideihin verrattuina. Kasvuhormonin osalta levittämistarkoitus edellyttää yli 80 ky:ä kasvuhormonia ja huomattavan suuri määrä yli 800 ky:ä. Yhden käyttöjakson aikainen istukkahormonin "tarve" on noin 10 ampullia ja törkeän dopingrikoksen rajaksi on asetettu 100 ampullia.

Ruotsissa kaikkia dopingvalmisteita pidetään samanarvoisina rangaistusarvoa määrättäessä. Ruotsissa lasketaan vain tablettien tai ampullien lukumäärä kiinnittämättä huomiota eri valmisteiden vahvuuteen tai vaarallisuuteen. Lähtökohtana pidetään 5 mg metandienonia sisältävää tablettia ja ampullit muutetaan tableteiksi siten, että yhden ampullin lasketaan vastaavan 40:tä tablettia.⁵ Ruotsin oikeuskäytännössä yhden kuukauden vankeusrangaistus tuomitaan kun tablettien määrä ylittää 5.000 kappaletta.⁶ Törkeän dopingrikoksen rajaksi on asetettu 50.000 tablettia. Yli vuoden rangaistus seuraa, kun määrä ylittää 100.000 tablettia. Huomioitava on, että Ruotsissa sakkoa voidaan tuomita enintään 200 päiväsakkoa ja törkeän dopingrikoksen minimirangaistus on kuusi kuukautta vankeutta.

Suomessa dopingrikosten rangaistuskäytäntö on täysin vakiintumaton. Korkeimman oikeuden ratkaisuja ei ole. Työryhmän tekemästä selvityksestä voidaan todeta, että käräjä- ja hovioikeuksien rangaistuskäytännössä on levittämistarkoitukselle ja suurelle määrälle asetettu suuremmat rajat kuin mitä Seppälä on 11.5.2000 antamassaan lausunnossa asettanut. Vankeusrangaistuksia on tuomittu, kun tablettien määrä on ylittänyt 3000 kappaletta ja yli vuoden rangaistuksia kun tablettien määrä on ylittänyt 30.000 kappaletta.⁷

10. Rikoshyötyä koskevat menettämisseuraamukset

Menettämisseuraamuksista huumausainerikosten osalta on säädetty rikoslain 50 luvun 7 §:ssä. Korkein oikeus on antanut ennakkoratkaisuja

⁴ Seppälän OM:lle 11.5.2000 antama lausunto

⁵ Georg Sterzel: *Studier rörande påföljdspraxis m.m. s. 507*

⁶ NJA 1995 s. 89 I ja II

⁷ Työryhmän eri käräjä- ja hovioikeuksien lääke- ja dopingrikoksista tuomitsemista rangaistuksista laatimasta selvityksestä on havaittu, että rangaistukset poikkeavat toisistaan huomattavasti.

tältä osin:

KKO 1999:89. Huumausaineen viljelystä ja valmistamisesta aiheutuneita kustannuksia ei voitu ottaa vähennyksenä huomioon tuomittaessa rikoslain 2 luvun 16 §:n nojalla rikoksen tuottama taloudellinen hyöty valtiolle menetetyksi.

KKO 2004:73. Lääkerikoksessa oli kysymys laittomasti maahan tuotujen lääkevalmisteiden myymisestä samalla hinnalla, jonka myyjä oli niistä itse maksanut. Rikoksen tekijälleen tuottamaa ja valtiolle menetettävää taloudellista hyötyä laskettaessa ei otettu huomioon lääkevalmisteen hintaa.

Korkein oikeus on ratkaisunsa perustelussa todennut seuraavaa:

”Johdonmukaisesti sovellettuna nettohyötyperiaate tarkoittaisi myytäessä laittomasti lääkevalmisteita sitä, että lääkerikoksen tekijälleen tuottamaa taloudellista hyötyä laskettaessa myyntihinnasta tulisi aina vähentää myytyjen tuotteiden hankintahinta. Laillisessa liiketoiminnassa noudatettavaa myyntivoiton laskemistapaa ei ole kuitenkaan perusteltua noudattaa rikollisen toiminnan tuottamaa rikoshyötyä määriteltäessä, vaikkei rikoshyödyn menetettäväksi tuomitsemisella sinänsä olekaan rankaisullista tavoitetta. Jos rikoshyöty rinnastettaisiin laillisen yritystoiminnan tuottamaan liikevoittoon, myös rikollisen toiminnan mahdollistamiseksi tehtyjen rikosten tekijälleen aiheuttamat kustannukset olisi luettava rikoshyödyn vähennykseksi. Tämä ei taas olisi kriminaalipoliittisesti suotavaa. Sen vuoksi on perusteltua tulkita rikoshyödyn menettämistä koskevia säännöksiä niin, että rikoksen tekemisestä rikosentekijälle aiheutuneet kulut on aina jätettävä rikosentekijän itsensä vastattaviksi.”

Ennakkoratkaisu näyttää perustelultaan soveltuvan muihinkin rikoksiin kuin lääkerikoksiin, kuten Subutexin maahantuontiin huumemarkkinoille, ja sitä on sovellettu ennakkoratkaisun antamisen jälkeen yleisesti myös huumausainerikoksiin. Ratkaisun perustelussa on tuotu esiin rikollisen toiminnan ja laillisen liiketoiminnan eroja. On myös esitetty, ettei tämä ns. bruttohyötyperiaate sovellu huumausainerikoksiin⁸. Oikeuskäytännössä on tältä osin epäyhtenäisyyttä. Kielellisesti on kyllä hankala mieltää, että kyseessä on “hyöty” koko myyntitulon osalta silloinkin kun myyntituloa jää vähän tai ei ollenkaan aineen sinänsä selvitettyjen hankintakulujen vuoksi.

Korkein oikeus on antanut tästä asiasta valitusluvan.

VL 2005:144. Kysymys siitä, oliko huumausainerikoksen tekijälleen tuottamaa ja valtiolle menetettävää taloudellista hyötyä rikoslain 10 luvun 2 §:n perusteella laskettaessa otettava huomioon huumausaineiden hankintahinta.

KKO 2005:9. Törkeästä huumausainerikoksesta tuomitulta oli takavarikoitu eri valuutoissa olevia varoja noin 30.000 euron arvosta. Varoista tuomittiin valtiolle menetetyksi tuon rikoksen tuottamaa taloudellista hyötyä vastaava määrä rikoslain 10 luvun 2 §:n nojalla ja loppuosa mainitun luvun 3 §:n perusteella.

KKO 2006:51. A:n syyksi oli luettu törkeä huumausainerikos, johon hän oli syyllistynyt pitämällä levittämistarkoituksessa hallussaan 98,3 grammaa pitoisuudeltaan 74 - 75 prosentista amfetamiinia sekä eräitä muita huumausaineita. Hänen asunnostaan oli takavarikoitu 4.050 euroa käteistä rahaa.

Korkeimman oikeuden tuomiosta ilmenevillä perusteilla A:n rikosta pidettiin luonteeltaan sellaisena, että se voi tuottaa huomattavaa taloudellista hyötyä. Vaikka rikollista toimintaa, josta varat olivat peräisin, ei pidetty vähäisenä, toiminnan laatuun ja laajuuteen nähden niitä ei tuomittu valtiolle menetetyksi laajennettuna rikoshyötynä. (Ään.)

11. Työryhmän suositusten perustelu

Työryhmä korostaa, että tämä suositus on tarkoitettu ohjeeksi rangaistuksen mittaamiseen silloin kun rangaistus perustuu yksin aineen vaarallisuuteen ja määrään ja rangaistuksen mittaamiseen liittyvät muut tekijät ovat neutraaleja. Muut seikat saattavat aiheuttaa sen, ettei suosituksen mukainen rangaistus ole lainkaan sopiva. Rangaistuksen mittaaminen saattaa perustua suurelta osin muihin vaikuttaviin tekijöihin, kuten esimerkiksi vastaajan vähäiseen osuuteen teossa.

Työryhmä on pohtinut noudatetun rangaistussuosituksen muutostarvetta. Lähtökohdat ovat olleet seuraavat:

- Lainsäädäntö ja sen muutokset perusteluineen.
- Korkeimman oikeuden ennakkoratkaisut.
- Suositus perustuu oikeuskäytännössä noudatettuun aiempaan suositukseen ja vallitsevaan oikeuskäytäntöön eikä uusi suositus poikkea merkittävästi aiemmasta. Muutostarpeiden arvioinnissa noudatetaan varovaisuusperiaatetta. Muutosten tulee perustua asiantuntevien tahojen yhteiseen arvioon.
- Lisätään suositukseen tai tähän muistioon aiemman suosituksen tekemisen jälkeen yleisiksi tulleet huumausaineet ja poistetaan epäjatkuvuudet rangaistuskäyrästä (rangaistus eri tasoilla suhteessa huumausaineen määrään).

Työryhmän mukaan huumausaineiden vaarallisuusvertailussa tässä yhteydessä on paikallaan säilyttää edelleen lähtökohtana keskivertokäyttäjän väärinkäyttöannos vertailukelpoisten lukujen selvittämiseksi. Työryhmä ei ole ottanut huumausaineiden pitoisuuksia tässä huomioon, kun eri huumausaineet ovat yleisesti huumekaupassa levitettävien huumausaineiden pitoisuuksien vaihtelun rajoissa. Pitoisuudella on rangaistuksen mittaamisessa merkitystä vain, jos se on erityisen korkea tai alhainen.

KKO 2004:73. Törkeä huumausainerikos käsitti pitoisuudeltaan tavanomaista huomattavasti alhaisemman eli 6 - 7 prosentin heroisiin hallussapidon. Rangaistus oli tämän vuoksi mitattava lievemmin kuin yleensä vastaavansuuruisen heroilerin ollessa rikoksen kohteena.

Yleistä väärinkäyttöannosta arvioitaessa on lähdetty "keskivertokäyttäjän" väärinkäyttöannoksen suuruudesta. Kuultujen asiantuntijoiden esittämä puhdasainevertailu ja vuorokausiannokset ei ole työryhmän käsityksen mukaan tässä yhteydessä käyttökelpoinen laskutapa, koska osa aineista on

sellaisenaan käyttövalmista ja toisaalta pitoisuudet vaihtelevat huomattavasti. Käyttäjä ei yleensä tiedä aineen pitoisuutta. Se tulee ilmi vain jos pitoisuus on erityisen korkea tai alhainen. Lisäksi tuomioistuimissa on käsiteltävänä runsaasti huumausainesytytteitä, joissa ainetta ei ole saatu takavarikoitua ja sen pitoisuutta tutkittua. Esimerkiksi ekstaasitabletin, joka on yksi käyttöannos, ja heroiinigramman, joka on 10-20 käyttöannosta, vertailu on jo sinänsä hankalaa. Vertailua hankaloittaisi edelleen, jos otettaisiin vertailukohdaksi heroiini 100 %:ksi muutettuna. Tällaista heroiiniahan ei myydä käyttäjille. Jos myytäisiin, he menehtyisivät yliannostukseen, kun eivät ole annostelussa tienneet aineen olevan normaalipitoista vahvempaa. Vertailua hankaloittaisi vielä lisää aineen arvioidun käyttötiheyden mukaan ottaminen. Käyttäjälle mieluisinta huumausainettahan käytetään usein niin paljon ja pitkään kun sitä on saatavissa. Käyttäjät Suomessa ovat suurelta osin kuitenkin sekakäyttäjiä käyttäen eri aineita vuorotellen tai sattumanvaraisesti saatavuuden mukaan tai käyttäen niitä jopa samanaikaisesti korostaakseen huumaavaa vaikutusta tai lieventääkseen haittavaikutuksia.

Työryhmän suositus sisältää asteikot vain yleisempien huumausaineiden osalta. Tämän perusteella nykyisten huumausaineiden lisäksi suositus yksityiskohtaisine rangaistusasteikkoineen koskee vain buprenorfiinia (yleisimmin Subutex). Muiden uusien ja ainakin vielä melko harvinaisten huumausaineiden osalta kuvataan käyttötavat, käyttöannokset ja rangaistuksen mittaaminen jäljempänä omassa jaksossa, jossa on esitetty kuvaus eri huumausaineista. Työryhmä korostaa, että fentanyylin ja gamman osalta tiedot ja kokemukset ovat vielä melko vähäiset ja erityisesti näiden aineiden arviota on syytä tarkastella uudestaan myöhemmin.

Huumausaineen käyttö on Suomessa kriminalisoitu joko huumausainerikoksena tai huumausaineen käyttörikoksena ja siitä myöskin rangaistaan. Periaatteena on, että huumausaineen käytöstä tuomitaan aina vain sakkorangaistus, silloinkin kun teko ei ole vähäinen ja rikosnimikkeenä on huumausainerikos. Lainsäätäjä on ilmeisesti yleisestävistä syistä säilyttänyt mahdollisuuden tuomita vankeusrangaistus myös huumausaineen käyttörikoksessa.

KKO 2003:63. Kysymys rangaistuksen mittaamisesta, kun vastaaja oli pitänyt hallussaan hasista yhteensä 500 grammaa suurimpien kerralla hallussa pidettyjen määrien ollessa noin 100 ja 60 grammaa ja käyttänyt huumausaineen itse. (Ään)

Korkein oikeus oli muuttanut alioikeuden ja hovioikeuden tuomitseman 45 päivän ehdollisen vankeusrangaistuksen 80 päiväsakoksi. Eri mieltä ollut korkeimman oikeuden jäsen olisi hylännyt valituksen.

Huumausaineen käyttörikos on säännelty rikoslain 50 luvun 2a §:ssä: *Joka laittomasti käyttää tai omaa käyttöä varten pitää hallussaan tai yrittää hankkia vähäisen määrän huumausainetta, on tuomittava huumausaineen käyttörikoksesta sakkoon tai vankeuteen enintään kuudeksi kuukaudeksi.*

Nämä teot ratkaistaan pääosin rangaistusmääräysmenettelyssä.⁹

⁹ Heini Kainulainen. *Seuraamusikäntö huumausaineen käyttörikoksissa. Oikeuspoliittisen tutkimuslaitoksen julkaisuja 219/2006*

KKO 2003:94. Syytetyn omaa käyttöä varten hallussaan pitämää 16,5 gramman (erää) hasista ei pidetty rikoslain 50 luvun 2 a §:ssä tarkoitettuna vähäisenä määränä huumausainetta. (Ään).

KKO 2003:100. Huumausaineen määrää ei pidetty vähäisenä koskien 2 grammaa heroiinia, 1, 4 grammaa amfetamiinia ja 11 tablettia Xanor-nimistä huumausaineeksi luokiteltua lääkeainetta. Tapaus on koskenut myöskin koventamisperusteen soveltamista. (Ään)

KKO 2002:111. A oli pitänyt laittomasti hallussaan 0,06 grammaa heroiinia ja kahta Oxepam-tablettia. Vaikka huumausaineiden määrä oli ollut vähäinen, korkeimman oikeuden tuomiosta ilmenevistä syistä A:ta ei voitu jättää teosta rikoslain 50 luvun 7 §:n nojalla rangaistukseen tuomitsematta.

KKO 2003:62. Kysymys rangaistuksen mittaamisesta huumausaineen käyttörikosta koskevassa asiassa.

Vastaaja oli kertonut käyttäneensä 3 grammaa hasista viikossa eli yhteensä 75 grammaa. Hänet tuomittiin huumausaineen käyttörikoksesta 30 päiväsakon rangaistukseen. Rangaistusta mitattaessa oli käytetty lieventämisperusteena vastaajan pyrkimystä edistää rikoksensa selvittämistä.

Edellä olevien KKO:n ratkaisujen mukaan rajankäyntiä siitä, onko määrä vähäinen, on käyty tasolla, joka pitää sisällään kymmeniä käyttöannoksia myöskin erittäin vaarallisiksi määriteltyjä huumausaineita.

Suomessa rajamäärät sen suhteen, onko vielä uskottavaa aineen olevan pelkästään omaa käyttöä varten ja sakko sen perusteella soveltuva seuraamus, ovat Ruotsin suosituksia korkeammat. Työryhmä ei kuitenkaan esitä tältä osin muutoksia. Kyseessä on vakiintunut oikeuskäytäntö. On mahdollista, että huumausainetta on joissakin tapauksissa hankittu suhteellisen suuriakin määriä omaan käyttöön. ***Työryhmä korostaa, että suositus on tältäkin osin vain yleisohje lähtökohdasta ja että asian käsittelyssä saatu selvitys voi muuttaa vankeuden soveltamisrajaa alaspäin.***

Suomessa on rangaistussuosituksen lievimmässä osassa kaksi suositusasteikkoa, hallussapito omaa käyttöä varten seuraamuksiltaan lievempänä asteikkona, ja myynti sekä muu luovuttaminen, jonka kohdalla seuraamukset ovat ankarampia. Ruotsissa suosituksessa ei ole vastaavaa jaottelua, vaan asia on jätetty oikeuskäytännön varaan. Työryhmä esittää, että rajamäärät sakon / vankeuden soveltamisessa ja rangaistusasteikon kaksiportaisuus säilytetään edelleen.

Työryhmä esittää, että ekstaasi ja LSD mitataan edelleen jonkin verran ankarammin kuin amfetamiini. Näissä huumausaineissa on piirteitä, joiden perusteella niitä voidaan pitää vaarallisempina kuin amfetamiinia. Lisäksi tulisi ottaa huomioon, että ekstaasi ja LSD ovat käyttökynnyksen osalta helposti käytettävissä muodossa verrattuna suonensisäisesti käytettäviin huumausaineisiin. Kyse on myöskin nuorisolle suunnatuista huumausaineista.

Amfetamiinin osalta noudatettu rangaistusasteikko on syntynyt aikana, jolloin suurimmat huumausaine-erät olivat selvästi nykyisiä pienempiä. Rangaistuskäyrässä on työryhmän käsityksen mukaan sen yläosalta aineen vaarallisuuteen ja ainemääristä saataviin käyttöannoksiin nähden epäjohdonmukaisuutta, joka on syytä tarkistaa. Ekstaasi ja LSD suhteutettuna amfetamiiniin on syytä samalla tarkistaa samalla tavoin.

Buprenorfiinin (yleisimmin Subutex) osalta korkein oikeus on vastikään antanut ennakkoratkaisunsa rangaistuksen mittaamisesta koskien suurta määrää huumausainetta. Työryhmä on tämän perusteella laatinut rangaistussuosituksen. Asiaa on käsitelty yksityiskohtaisemmin jäljempänä buprenorfiinin kohdalla jaksossa 11.

Työryhmä esittää, että rangaistusasteikot jätetään suosituksessa yläosasta avoimiksi yhteneväisesti yli 7 vuoden rangaistusten osalta. Työryhmä ei pidä tarpeellisena vankeusrangaistusten ja määrien suhteuttamista Ruotsin vuoden 2004 suosituksen mukaisesti rangaistusmaksimiin asti tietyissä huumausainemäärissä. On paikallaan, että tuomioistuimet harkitsevat oikeudenmukaisten ja johdonmukaisten rangaistusten mittaamisen tältä osin ilman erityistä suositusta.

12. Tulevaisuudesta

Työryhmä on edellä tuonut esiin tutkimus- ja koulutustarpeen alalla. Lisäksi olisi syytä harkita erikoistumistarpeita oikeudenalan erityislaatuisuuden perusteella.

Edellinen huumausainerikosten yleinen rangaistussuositus on laadittu vuonna 1999. Työryhmä pitää tärkeänä, että asiaa tarkasteltaisiin ja tarvittaessa suosituksia päivitettäisiin aina tarpeen vaatiessa.

Kuten edellä on todettu, ei korkeimman oikeuden ennakkoratkaisujen ohjausvaikutus ole ollut huumausainerikoksissa vahva. Viime vuosina ennakkoratkaisuja on annettu ja ne ovat aineiden vaarallisuuden osalta perustuneet hankittuihin asiantuntijalausuntoihin. Arvioinnin vaikeutta kuvaa se, että huomattava osa korkeimman oikeuden ratkaisuista liittyen huumausaineiden vaarallisuusarvioon on äänestysratkaisuja. Ongelmana on edelleen reagoinnin hitaus muutoksenhakujärjestelmästä johtuen.

Kun uusi aine on tullut huumausainemarkkinoille tulisi työryhmän mielestä viipymättä hankkia asiantuntijoiden kuulemisella mahdollisimman hyvä tietämys aineen eri ominaisuuksista ja vaarallisuudesta, jotta mittaaminen olisi alusta lähtien asiantuntemukseen perustuen oikealla tasolla. Samoin jo markkinoilla oleviin huumausaineisiin tai niiden käyttötapoihin saattaa liittyä uusia piirteitä, jotka antavat aiheita arvioida asiaa uudelleen. Myös uudet tutkimustiedot alalla voivat johtaa arvion muuttamiseen. Selvittely ja siitä tiedottaminen tulisi tehdä niin, että tieto leviäisi valtakunnallisesti. Olisi työryhmän mukaan paikallaan harkita seurantajärjestelmän luomista huumausainerikoksiin. Olisi syytä pohtia, olisiko seuranta valtakunnallinen, vai Helsingin hovioikeuspiirissä järjestetty ja olisiko siinä syyttäjien, asianajajien ja ehkä lääketieteen asiantuntijoiden edustaja.¹⁰

¹⁰ Ruotsissa on muodostettu huumausainerikoksia käsittelevien tuomarien verkosto, drogpraxisgruppen, Sterzel s. 463

13. Yleiset huumausaineet, niiden käyttötavat ja vaarallisuusarvio

Amfetamiini

Synteettinen voimakas stimulantti, jonka ominaisuutena on voimakas toleranssin muodostuminen. Käytetään pistäen, suun kautta tai nuuskaamalla. Yleinen käyttöannos on 0, 2 grammaa eli 5 käyttöannosta grammasta. Huumekaupassa amfetamiinin pitoisuus on yleensä 20-40 %. Amfetamiinia saatetaan tuoda maahan lähes puhtaana ja sitä jatketaan yleensä erilaisilla sokereilla. Katukaupassa myydessä pieniä eriä on pitoisuus yleisesti aineen jatkamisen vuoksi laskenut lähelle 20 %:n pitoisuutta.

Käyttöön liittyy Vuoren lausunnon mukaan Suomessa myrkytyskuolemia, mutta käyttäjien kuolinsyy on yleensä muunlainen kuolemaan johtava riskikäyttäytyminen. Stimulanttina se voi parantaa suorituskykyä, mutta alentaa harkintakykyä. Hurjissa takaa-ajotilanteissa poliisia pakeneva auton kuljettaja on usein ollut amfetamiinin vaikutuksen alainen.

KKO 2004:45. Vastaaja oli tuomittu 300 gramman amfetamiinierän hallussapidosta 1 vuoden 8 kuukauden vankeusrangaistukseen. Mittaamisratkaisua on perusteltu vallitsevalla oikeuskäytännöllä.

Työryhmä toteaa, että yllä referoitu korkeimman oikeuden ratkaisu on ollut vuoden 1999 suosituksen mukainen.

KKO 2002:5. A ja C olivat sopineet, että C hankkii A:lle tämän lähettämällä rahavaroilla 100 grammaa amfetamiinia. C oli ostanut amfetamiinia vain 80 grammaa ja käyttänyt aineesta osan ennen kiinni joutumistaan. A:n katsottiin yrittäneen hankkia amfetamiinia 100 grammaa.

Työryhmä toteaa, että korkein oikeus oli katsonut teon törkeäksi huumausainerikokseksi. Korkeimman oikeuden ratkaisussa on tuotu esiin, että aine oli pitoisuudeltaan 53 %, mikä on yleistä katukauppapitoisuutta (ratkaisussa 20-25 %) vahvempaa. Ratkaisusta ei ilmene, oliko pitoisuudella ratkaiseva merkitys. Rangaistuksen pituutta ei voi arvioida, koska mukana yhteisessä vankeusrangaistuksessa oli muu rikos.

Metamfetamiini

Synteettinen voimakas stimulantti, muunnos amfetamiinista. Väärinkäyttöannos amfetamiiniannoksen luokkaa. Rangaistusseuraamukset kuten amfetamiinin kohdalla.¹¹

Buprenorfiini (kauppanimet Subutex, Temgesic, Suboxone)

Buprenorfiini on pitkävaikutteinen morfiiniryhmään kuuluva opioidi, jonka alkuperäinen käyttötarkoitus on ollut voimakkaan kivun hoito. Subutexia, jonka kohdalla suonensisäinen päihdekäyttö on yleistynyt, käytetään opioidiriippuvaisten korvaushoitona. Käytössä on 0,4 mg, 2 mg ja 8 mg resoritabletit. Korvaushoidossa imeskelytabletin annetaan liueta kielen alla valvotuissa oloissa. Käsityksenä on, että korvaamalla heroiini

¹¹ Sterzel s. 486 "metamfetamin har i hittillsvidare praxis jämställts med amfetamin"

Subutexilla on korvaavasta aineesta helpompi vierottua kun riippuvuus ei ole niin voimakasta. Korvaushoidossa annosmääriä alennetaan vähitellen tavoitteena korvaavankin aineen käytön lopettaminen. Vastaavanlaista on tavoiteltu Metadon-hoidoilla.

Ongelmaksi on erityisesti Suomessa muodostunut se, että huumemarkkinoilla Subutexia on käytetty suoneen pistettävänä liuoksena, jolloin aineen vaikutus on moninkertainen (erään asiantuntija-arvion mukaan jopa 6,5 kertainen) imeskelytablettiin verrattuna. Tähän käyttöön hankitaan 8 mg tabletteja. Subutex on suonensisäisessä käytössä korvannut heroiinin käyttöä. Heroiinia on ollut ajoittain vaikea saada. Näyttää siltä, että Subutexin huumeikäyttö on Suomessa huomattavasti yleisempää kuin oli heroiinin käyttö ennen Subutexin tuloa huumemarkkinoille. Myös Subutex aiheuttaa riippuvuutta ja vieroitusoireita. Vieroitusoireet eivät ole niin voimakkaat kuin heroiinin kohdalla, mutta ne kestävät pidempään. Aine ei ole sellaisenaan kovinkaan vaarallista. Se ei yksin aiheuta heroiinin tapaan yliannostuksen ja myrkytyskuoleman vaaraa. Subutex on kuitenkin aiheuttanut Vuoren lausunnon mukaan sekakäytössä alkoholin ja bentsodiatsepiinien kanssa lukuisia myrkytyskuolemia Suomessa.

Seppälä ei pidä buprenorfiinia niin vaarallisena kuin Vuori. Seppälän arviossaan esittämä buprenorfiinin väärinkäyttöannos suonensisäisessä käytössä eroaa muista lähteistä saadusta tiedosta. Yleinen arvio on vähintäänkin 4 annosta 8 mg Subutex-tabletista. Vuoren samoin kuin joidenkin huumausaineiden käyttäjien kertoman mukaan Subutexin väärinkäyttöannokseksi riittää suonensisäisessä käytössä 1 mg tai vähemmänkin.

Buprenorfiinin osalta korkein oikeus on antanut ennakkoratkaisun KKO 2004:127 aineen vaarallisuudesta:

Törkeän huumausainerikoksen kohteena oli ollut suuri määrä Subutex-tabletteja. Subutex -lääkevalmisteen vaikuttava aine buprenorfiini katsottiin erittäin vaaralliseksi huumausaineeksi.

Ratkaisu aiheutti hämmennystä kun siinä rangaistuksen mittaaminen ei näyttänyt olevan johdonmukainen vaarallisuusarvion kanssa verrattaessa käyttöannosmääriin muista huumausaineista. Amfetamiinihan on aiemmin ollut vähiten vaaralliseksi arvioitu erittäin vaarallisten huumausaineiden ryhmässä.

Korkein oikeus on perustellut rangaistuksen mittaamista vain seuraavasti: *“Vaikka korkein oikeus buprenorfiinin (Subutex) osalta päätyy toiseen ratkaisuun kuin hovioikeus, korkein oikeus katsoo, ettei tässä asiassa ole kuitenkaan syytä korottaa hovioikeuden B:lle tuomitsemää rangaistusta.”*

Hovioikeus oli alentanut käräjäoikeuden tuomitsemää vankeusrangaistusta 1 vuoteen 8 kuukauteen vankeutta katsoen, ettei aine ollut käräjäoikeuden tuomiossa mainitulla tavalla erityisen vaarallinen. Korkeimman oikeuden perustelusta ei voinut päätellä, liittyikö rangaistuksen mittaamiseen tuossa noin 3.500 kappaleen 8 mg Subutex-tabletin tapauksessa erityispiirteitä, joiden perusteella rangaistus oli normaalia lievempi. B:tä ankarampaan rangaistukseen alioikeudessa ja hovioikeudessa tuomittu A oli menehtynyt valitusprosessin aikana. Joka tapauksessa ratkaisua käytettiin ennen jäljempänä kuvattuja heinäkuun 2006 ennakkoratkaisuja myös mittaamisratkaisuna joissakin tapauksissa ja vastaajien puolesta siihen

vedottiin usein seuraamuskeskustelussa. Ennakkoratkaisu annetaan kuitenkin vain siitä kysymyksestä, josta korkeimman oikeuden otsikossa on lausuttu ja tässä tapauksessa otsikko koski yksin aineen vaarallisuutta.

Sittemmin korkein oikeus on heinäkuussa 2006 antanut kolme ratkaisua rangaistuksen mittaamisesta (KKO 2006:58-60) Subutexin osalta. Otsikkona on tablettimäärää koskevin eroin: *“Kysymys rangaistuksen mittaamisesta, kun huumausainerikoksen kohteena on ollut suuri määrä Subutex-tabletteja.”*

Korkein oikeus on ratkaisussaan 2006:58 rinnastanut aineen suonensisäisessä käytössä vaarallisuudeltaan lähtökohtaisesti amfetamiiniin todeten seuraavasti:

“ Korkein oikeus toteaa, että lausuntojen perusteella Subutex on luokiteltavissa vaarallisuutensa suhteen samaan ryhmään huumausaineita kuin esimerkiksi amfetamiini. Huomioon ottaen edellä kerrotut Subutexin ominaisuudet ja sen, että Subutexilla on kuitenkin myös lievempään ryhmään kuuluvia käyttötapoja, ei ole perusteltua rinnastaa Subutexia rangaistusta mitattaessa vaarallisuudeltaan täysin amfetamiiniin.”

Subutexin käyttötapoja on suussa imeskelytablettina käyttäminen, nuuskaaminen ja suonensisäinen käyttö. Suonensisäisessä käytössä annoksia tulee 8 mg tabletista ainakin 4, oikeastaan selvästi enemmänkin.

Ongelmana rangaistuksen mittaamisessa on, että asiaa tulee arvioida aivan eri tavoin sen mukaan, millä tavoin Subutex käytetään. Suuren määrän kohdalla on arvioitava markkinoille levitettyjen tai levitettäviksi tarkoitettujen tuhansien tablettien kolmen käyttötavan yleisyyttä. Korkeimman oikeuden mittausratkaisut ovat suhteessa amfetamiiniin lieviä, kun otetaan huomioon että suonensisäinen Subutexin käyttö on huumemarkkinoilla nykyisin pääasiallinen aineen päihdekäyttö. Stakesin tutkimuksen (Tilastotiedote 12/2005) mukaan päihdehuollon huumeasiakkaiden keskuudessa bubrenorfiinin huumeikäyttö tapahtuu suonensisäisesti 89 %:ssa tapauksista.

Korkein oikeus on ratkaisun KKO 2006:59 otsikossa todennut seuraavaa:

“Vastaajan hallussaan pitämää noin 300 kappaletta 8 milligramman Subutex-tablettia oli pidettävä rikoslain 50 luvun 2 §:n 1 kohdassa tarkoitettuna suurena määränä huumausainetta.”

Korkein oikeus pysytti hovioikeuden tuomitseman 1 vuoden 2 kuukauden rangaistuksen. Valittajana korkeimmassa oikeudessa oli vain vastaaja, joten muutosta ankarampaan seuraamukseen ei voinut harkita. Vastaajan syyksi luetut teot sisälsivät tarkkaan ottaen 316 Subutex-tablettia, ampuma-aserikoksen koskien kaasusumutinta ja kolmea patruunaa, 29,1 grammaa marihuanaa ja 0,4 grammaa hasista. Ampuma-aserikosta sekä marihuanaa ja hasista koskevien tekojen osalta rangaistus olisi ollut erikseen annettuna sakkoa ja yhteisen vankeusrangaistuksen määräämistä koskevien säännösten ja oikeuskäytännön mukaan rangaistuslisä näistä on ollut vähäinen. Tämän perusteella työryhmä on päätellyt, että törkeän huumausainerikoksen rajamäärä koskien 8 mg:n Subutex-tabletteja on noin 250 kappaletta.

Ratkaisussa KKO 2006:60 on tuomittu 3.000 Subutex-tabletin osalta 3 vuoden - 5 vuoden 6 kuukauden vankeusrangaistuksia. Ankarimmassa rangaistuksessa on ollut mukana koventamisperuste. Muiden rangaistusten osalta korkein oikeus on perustelussa todennut ottaneensa alempien oikeuksien tavoin huomioon vastaajien erilaisen osallisuuden rikoksen toteutuksessa. Korkein oikeus on nimenomaan korottanut A:n rangaistuksen 4 vuodeksi vankeutta. Tämän perusteella työryhmä on suosituksessaan ottanut yhdeksi lähtökohdaksi 4 vuoden vankeusrangaistuksen 3.000 Subutex-tabletista.

Osoituksena siitä, että tieto Subutexin vaarallisuudesta on ajan myötä lisääntynyt on seuraava korkeimman oikeuden ratkaisu:

“KKO 2006:24. B oli kesällä 2002 kuollut huumausaineeksi luokiteltavan lääkeaineen buprenorfiinin ja alkoholin yhteisvaikutuksen seurauksena. Kun otettiin huomioon tapahtuma-aikainen tietämys buprenorfiinista ja sitä sisältävästä Subutexista, vähäisen määrän Subutexia B:lle antaneen A:n ei katsottu syyllistyneen huumausainerikoksen lisäksi kuolemantuottamukseen.”

Ekstaasi (MDMA eli metyleenidioksimetamfetamiini)

Synteettinen stimulantti, joka on yleensä tablettimuodossa. Tabletti on yksi väärinkäyttöannos. Seppälä on lausunnossaan todennut, että ekstaasin käyttäjille ei ole tarjolla puhdistettua vakioitua ekstaasia. Tabletti sisältää usein erilaisia amfetamiinijohdannaisia ekstaasin sijaan.

Työryhmä toteaa, että tämän perusteella aineen voisi sijoittaa suosituksessa rangaistusasteikolla samaan tasoon kuin amfetamiinin. Toisaalta ekstaasitabletteina levitettävät tabletit voivat olla koostumukseltaan ja haittavaikutuksiltaan erilaisia käyttäjän tietämättä. Lisäksi on työryhmän mielestä perusteltua suhtautua näihin nuorison suosimiin tabletteihin amfetamiinia ankarammin tablettien helppokäyttöisyyden vuoksi. On paljon matalampi kynnys käyttää ekstaasitabletti kuin pistää jauheesta valmistamaansa amfetamiiniliuosta suoneen. Ruotsissa ekstaasiin (ja LSD:hen) suhtaudutaan huomattavasti ankarammin kuin Suomessa suhteessa muihin huumausaineisiin. Työryhmän käsityksen mukaan tämä Ruotsissa tehty arvio johtaa ekstaasin kohdalla suhteettoman ankaraan rangaistukseen.

Fentanyyli (Suomessa esiintynyt johdannainen 3-metyylifentanyyli)

Erittäin voimakas opioidi “superheroiini”. Käyttöannos 250 mikrogrammaa (0,000250 g) puhdasta ainetta. Esiintyy alle 1 % pitoisuuksina. Esimerkiksi 2 grammaa pitoisuudeltaan 0,8 %:sta sisältää puhdasta ainetta 0,016 grammaa. Pienien määrien vuoksi vaikeasti annosteltava ja toisaalta helppo salakuljettaa. Erittäin suuri myrkytyskuoleman riski yliannostuksen vuoksi, minkä perusteella rangaistustason tulee olla heroiinia selvästi ankarampi.

Työryhmä esittää suosituksena, että vankeusrangaistusta sovelletaan 10 käyttöannoksen jälkeen ja huumausainerikos on fentanyylin kohdalla törkeä yli 100 käyttöannoksen kohdalla. Tämä 100 käyttöannosta saadaan noin 3 grammasta 0,8 %:sta ainetta.

Gamma (Gammahydroksibutyraatti eli GHB)

Viime aikoina huumemarkkinoille ilmaantunut uusi aine. Esiintyy yleensä nesteeseen liuotettuna. Vaikutukseltaan ekstaasin kaltainen aine. Käytetään myös tyrmäystippoina. Pitoisuus vaihtelee huomattavasti, Sterzelin mukaan Ruotsissa vaihtelu on 10 - 80 %. Käyttöannoksena on oikeuskäytännössämme esiintynyt 1 centtilitraa (10 ml) silloin, kun liuos on ollut vahvapitoista. Ainetta on käytetty myös huomattavasti laimeampana liuksena, jolloin levitetyn tai käytetyn aineen kokonaistilavuus käyttöannoksena on paljon suurempi. Suomessa on Vuoren lausunnon mukaan todettu yksittäisiä kuolemantapauksia vuosittain.

Työryhmä esittää, että gamma rinnastetaan vaarallisuudeltaan ekstaasiin. Tämän mukaan 40 käyttöannosta olisi vankeuden raja ja 300 annosta törkeän huumausainerikoksen raja.

Gammasta esiintyy myöskin laktonimuoto (gammabutyrolaktoni eli GBL), joka tunnetaan nimeltä lakka. Sitä ei ole luokiteltu huumausaineeksi vaan lääkeaineeksi. Lakka kuitenkin muuttuu elimistössä pääosin gammaksi.

Heroini

Nopeavaikutteinen opioidi. Aine on luokiteltu erittäin vaaralliseksi niin, että ainoastaan fentanyyliä pidetään vielä vaarallisempana. Aiheuttaa voimakasta riippuvuutta ja ankarat vieroitusoireet. Aineen saatavuudessa on ollut vaihtelua erilaisten kriisien vuoksi ooppiumin viljelyalueilla. Subutex suonensisäisesti käytettynä on Suomessa korvannut heroinin käyttöä ja ilmeisesti muutakin huumausaineen käyttöä. Aineen pitoisuus ja käyttäjien toleranssit vaihtelevat voimakkaasti. Heroiinia käytetään sekä suonensisäisesti että polttamalla. Seppälän lausunnon mukaan 2000-luvulla on siirrytty käyttämään heroinia suhteellisesti enemmän polttamalla. Keskivertokäyttäjän yleinen käyttöannos on suonensisäisesti 0,05 grammaa eli 20 annosta grammasta ja polttamalla 0,1 grammaa eli 10 annosta grammasta.

Kannabis (hasis ja marihuana)

Hasis on Cannabis sativa -kasvista tuotettava puriste. Käytetään polttamalla tupakan seassa. Grammasta saa 2 - 3 käyttöannosta. Vaikuttava aine on tetrahydrokannabinoli (THC).

Vuoren lausunnon mukaan marihuana, eli Cannabis sativa -kasvin kasvirouhe olisi syytä rinnastaa hasikseen, koska kasvinjalostuksen myötä marihuana voi sisältää lähes yhtä paljon vaikuttavaa ainetta (THC) kuin hasis. Samoin on todettu Ruotsin korkeimmassa oikeudessa (NJA 1998, s. 512, Marihuana lika farligt som cannabisharts.)

Työryhmä toteaa, että itseviljeltyjen Cannabis sativa -kasvien kukinnoissa THC-pitoisuus voi nousta suunnilleen samalle tasolle kuin hasiksessa. Muissa kasvinosissa THC-pitoisuus on hasiksen pitoisuutta alhaisempaa.

Cannabis sativa -kasvien viljely on Suomessa lisääntynyt. Viljely voi olla mittakaavaltaan ja piirteiltään kovin erilaista. On tavattu hyvin pienimuotoista "komeroviljelyä", jossa aine on aivan ilmeisesti ollut

tarkoitus käyttää "kotipiirissä", ja toisaalta suunnitelmallista viljelyä, jossa on ammattimaisia piirteitä.

KKO 1999:89. A:n viljelemä hamppu vastasi marihuanaksi valmistettuna tetrahydrokannabinoli-pitoisuudeltaan pääosin hasista. Rangaistuksen lähtökohdaksi voitiin ottaa hasiksen osalta yleisesti noudatettu, määrään perustuva rangaistuskäytäntö. A:n teon erityinen suunnitelmallisuus, pitkäkestoisuus ja liiketoimenomaisuus huomioon ottaen rangaistus tuli mitata ankarammin kuin yleensä vastaavanlaatuisen ja -suuruisen hasiserän ollessa rikoksen kohteena.

KKO 2004:6. Kysymys rangaistuksen mittaamisesta, kun vastaaja oli kasvattanut Cannabis sativa -kasveja huumausaineeksi omaan käyttöön.

Kyseessä oli 12 kasvin komeroviljely. Kasvit olivat tuossa vaiheessa pieniä taimia. Korkein oikeus muutti hovioikeuden ehdollisen vankeusrangaistuksen ja oheissakon 40 päiväsakon sakkorangaistukseksi.

Kat

Vaikutuksiltaan efedriinin kaltainen, mutta vielä heikompi stimulantti. Käyttö yleistä vain rajoitetun etnisen ryhmän keskuudessa. Käyttöannos noin 150-250 grammaa Kat-kasvin tuoreita lehtiä. Käyttötapana kasvilehtien pureskeleminen tuntien ajan.

Työryhmä esittää vankeuden rajamääräksi 40 kiloa ja törkeän huumausainerikoksen rajamääräksi 400 kiloa, jos sellainen määrä joskus esiintyisi.

Kokaiini

Saadaan kokapensaasta lehdistä, jotka sisältävät noin 1 % kokaiinia. Voimakas stimulantti. On hyvin myrkyllistä. Suomessa tavataan harvoin ja yleensä pieniä määriä. Ainetta on eri muodoissa ja yleistä käyttöannosta on vaikea määrittellä. Käytetään pistäen, nuuskaamalla, suun kautta ja polttamalla.

LSD

LSD eli d-lysergihappodietiyyliamidi on väritön, hajuton, mauton ja vesiliukoinen. Sitä on tavattu tabletteina, kapsleina, jauheena, liuoksena sekä imeytettynä sokeripaloihin tai pieniruutuisiin paperiarkkeihin. Viimeisin on ollut Suomessa tavattu muoto. Ainetta on esiintynyt huumemarkkinoilla ajoittain pulsseina. Aivan viime aikoina sitä ei ole juuri tavattu. Annosmäärä on Suomessa tavatussa käyttömuodossa postimerkkiä pienempiin paperipaloihin imeytettynä ollut 40-100 mikrogrammaa.

LSD aiheuttaa voimakkaita aistiharhoja. Se ei kuitenkaan ole erityisen myrkyllinen aine ihmiselle. Suurehkoin annosin tai herkille henkilöille LSD voi aiheuttaa psykoottista mielenhäiriötä muistuttavan tilan kuulo- ja näköharhoineen, voimakkaine pakkomielteineen ja persoonallisuuden jakautumisineen.

LSD-kokeiluista osa on johtanut ns. huonoihin matkoihin (bad trip), jolloin käyttäjä saa voimakkaan paniikki- ja ahdistuskohtauksen. LSD:lle on

ominaista toistuvat matkat eli itsestään uusiutuvat aistiharhat. Jo ensimmäistä käyttökertaa saattaa seurata tällaisia matkoja jopa 6 kuukauden kuluttua. LSD:lle ei kehity fyysistä riippuvuutta ollenkaan, mutta psyykkistä riippuvuutta kehittyi.¹²

Työryhmä esittää, että LSD luokitellaan suosituksessa edelleen amfetamiinia vaarallisemmaksi huumausaineeksi haitallisuudeltaan samaan tasoon kuin ekstaasi.

Huumaavat sienet

Sisältävät vaikuttavana aineena psilosiiniä, jonka kerta-annos suun kautta käytettynä suuruusluokkaa 10-20 mikrogramma vastaten 1,5 - 3,5 grammaa sieniä. Aiheuttaa aistiharhoja.

Huumausaineiksi luokitellut lääkkeet

KKO 2005:62. Tekijät olivat pitäneet hallussaan 2.500 kappaletta huumausaineiksi luettavia lääketabletteja. Kysymys siitä, oliko rikoksen kohteena rikoslain 50 luvun 2 §:n 1 kohdassa tarkoitettu suuri määrä huumausainetta ja oliko rikosta siten pidettävä törkeänä, arvioitiin tablettien sisältämän huumausaineen määrän ja niistä saatavien käyttöannosmäärien perusteella.

Läkelaitos on luettellonut huumausaineiksi luokiteltavat lääkkeet. Luettelo muuttuu ajan myötä. Ongelmana on näissäkkin huumausaineissa käyttöannosten määrittely. Ainakin osaa lääketableteista käytetään myös suonensisäisenä liuksena, jolloin vaikutus tehostuu huomattavasti. Oleellista on tietyllä kauppanimellä myytävien lääkkeiden vaikuttava aine ja sen määrä.

Kuullut asiantuntijat ovat edellä mainitussa korkeimman oikeuden ratkaisussa luokitelleet huumelääkkeet kolmeen ryhmään vaarallisuusluokitukseltaan ja esittäneet arvioitaan eri lääkeaineiden väärinkäyttöannoksista. Tapauksessa on ollut kyse keskimmäiseen ja lievimpään ryhmään kuuluvista kahdeksasta eri lääkevalmisteesta.

Korkein oikeus on arvioinut, että lääketableteista on saanut vajaa 1.200 väärinkäyttöannosta. Vertailun vuoksi työryhmä toteaa, että hasiksen osalta törkeä huumausainerikos täyttyy suosituksen mukaan 2000 - 3000 käyttöannoksesta alkaen. Korkein oikeus on ratkaisunsa perustelussa kappaleessa 6 todennut:

“Esimerkiksi vaarallisuudeltaan lievään ryhmään kuuluvien bentsodiatsepiinien on todettu olevan kokonaisuudessaan kannabisvalmisteita haitallisempia mutta vähemmän haitallisia kuin amfetamiini ja ekstaasi. Oikeuskäytännössä huumausaineiden osalta vakiintuneita määriä voidaan pitää suuntaa antavina arvioitaessa, minkälaisia määriä voidaan törkeän huumausainerikoksen tunnusmerkistön kannalta pitää suurina, kun kysymys on huumausaineiksi luokitelluista lääkevalmisteista. Tässä tapauksessa kummankin ryhmän lääkeaineista saatavat käyttöannosmäärät jäävät alle sen, mitä voidaan pitää suurena määränä huumausainetta. Tämän vuoksi A:n ja B:n hallussa

---

12 Lähde Timo Seppälän lausunto 29.11.1994 LSD:n ominaisuudet, vaikutukset, käyttö ja haitallisuus

pitämää syytteen mukaan 2.500 lääketablettia ei voida pitää rikoslain 50 luvun 2 §:n 1 kohdassa tarkoitettuna suurena määränä huumausainetta.”

Valtakunnansyyttäjän yleisessä ohjeessa syyttäjille VKS:2006:3 koskien seuraamuksen määräämistä huumausaineen käyttörikoksesta on liitteenä Kansanterveyslaitoksen huumelaboratorion lausunto 11.3.2002 huumausaineiksi luokiteltujen lääkeaineiden vaarallisuudesta päihdekäytössä. Myös tässä lausunnossa (kuten sittemmin KKO 2005:62) lääkeaineet on luokiteltu vaarallisuudeltaan kolmeen ryhmään. Lausunnossa on todettu lääkkeen vaikuttava aine ja kauppanimi.

Liitteenä:

1. Työryhmän suositukset taulukkona
2. Professori Erkki Vuoren asiantuntijalausunto 29.5.2006
3. LKT, dosentti Timo Seppälän asiantuntijalausunto 28.7.2006
4. Tietoja yleisten huumausaineiden katukauppahinnoista Helsingissä 2005 - 2006

Kirjallisuus- ja lähdeluettelo:

1. Farlighetsbedömning av narkotika:
http://www.aklagare.se/nyweb3/Filarkiv/rattspm_2005_17_farlighetnarkotika.pdf
2. Droger, Thomas Nordgran ja Kerstin Tunving 1993,1997
3. Huumausainerikokset, Terttu Utriainen ja Kimmo Hakonen 1985
4. Huumausainestrategia 1997, taustamateriaalia huumausainepoliittisen toimikunnan mietintöön, komiteamietintö 1997:11
5. Isännät , rengit ja pokat, huumemarkkinat ja oheisrikollisuus Helsingissä, Oikeuspoliittinen tutkimuslaitos 133:1996
6. Lagstiftning och rättspraxis i narkotikamål. Nordisk komparativt seminarium om rättspraxis i narkotikamål. Sigtuna 27-28 november 1990. Nordmark 1991:1.
7. Oikeuslääketiede, toim. Antti Penttilä, Jorma Hirvonen, Pekka Saukko ja Pekka J. Karhunen, Duodecim 2000
8. Päihdelääketiede, toim. Mikko Salaspuro, Kalervo Kiiänmaa ja Kaija Seppä, Duodecim 1998
9. Suomi ja huumeet, tietopaketti huumeista 2001, toim. Irti Huumeista ry., Keskusrikospoliisi, Opetushallitus, Suomen Vakuutusyhtiöiden Keskusliitto ja Stakes
10. Rangaistuskäytännön hinta, Tapio Lappi-Seppälän artikkeli, Rikosoikeudellisia kirjoituksia VIII omistettu Raimo Lahdelle 12.1.2006
11. Riktlinjer för bestämning av straffvärde, narkotika. Antagna vid praxisdiskussion den 12 mars 2004. Hovrätten över Skåne och Blekinge.
12. Studier rörande PÅFÖLJDSPRAXIS med mera, Georg Sterzel, viimeisimmän kolmannen painoksen 2005 päivittänyt Martin Borgeke
13. Valtakunnansyyttäjän yleinen ohje syyttäjille VKS:2006:1 koskien seuraamuksen määräämistä huumausaineen käyttörikoksesta
14. Valtioneuvoston periaatepäätös huumausainepoliittisesta toimenpideohjelmasta vuosille 2004-2007
15. Päivi Dahl - Tanja Hirschovits: Tästä on kyse - tietoa päihteistä. Hakapaino Oy, Helsinki 2002.

16. Heini Kainulainen: Seuraamuskäytäntö huumausaineen käyttör rikoksissa. Oikeuspoliittisen tutkimuslaitoksen julkaisu 219/2006
  17. Stakes (sosiaali- ja terveysalan tutkimus- ja kehittämiskeskus), Tilastotiedote 12/2005; Päihdehuollon huumeasiakkaat
  18. Stakes, Huu metilanne Suomessa 2005, uusin tieto, uusimmat kehityssuuntaukset ja erityisteemat huumeista; Verkojulkaisu osoitteessa <http://www.stakes.fi/verkojulk/>
-